

4 en 5 mei comité Montfoort presenteert

Herdenkingskrant 2020

Fotograaf: Thomas de Ridder

COLOFON

Het 4 en 5 mei comité Montfoort heeft even diep nagedacht of het ten tijde van deze coronacrisis wel passend zou zijn om molen De Valk met zo'n mooie afbeelding "aan te kleden"! Toch is besloten om dat wel te doen waarbij belangrijke argumenten waren:

- Het is nu eenmaal het jaar dat we 75 jaar in vrijheid leven en dat mag ook best geuit worden op de wieken.
- Corona doet ons mede beseffen hoe kostbaar vrijheid is om te gaan en staan waar we willen.
- We hoeven niet alles ondergeschikt te maken aan het rondwarende coronavirus. (er zou dan ook geen cabaretier of comedy meer op TV mogen worden vertoond...?)!
- Een glimlach is af en toe in deze tijd ook belangrijk!

Waarom deze herdenkingskrant?

Het 4 en 5 mei comité Montfoort betreurt dat we door het zeer gevaarlijke coronavirus dit jaar niet tesamen kunnen komen op het Kasteelplein voor de herdenking van onze oorlogsslachtoffers.

Maar al zijn we dan momenteel massaal aan huis gekluisterd onze gedachten zullen in de avond van 4 mei toch bij hen zijn die tijdens de Tweede Wereldoorlog -en in de jaren daarna bij het uitvoeren van diverse missies- zijn omgekomen.

De verhalen in deze herdenkingskrant voeren ons terug naar die vreselijke en wrede tijd waarin ons land zo zwaar heeft geleden onder het nazi-regime, waarvan zelfs tot op vandaag de dag de wonden nog niet zijn genezen en de littekens nog immer zichtbaar zijn in de nederlandse samenleving.

In deze uitgave vindt u een groot aantal werkelijk gebeurde oorlogsverhalen van onze oudste inwoners. Gebeurtenissen die in en rondom Montfoort hebben gespeeld en waarvan u mogelijk tot op heden geen weet van had. Hulde aan hen voor het feit dat zij bereid waren om veel oud-zeer toch prijs te geven opdat de nieuwe generaties hierover kunnen lezen en er van leren.

Daarom dus deze herdenkingskrant: opdat wij niet zullen vergeten!

Het 4 en 5 mei comité Montfoort

4 en 5 mei comité Montfoort VOORWOORD

EEN WOORDJE VAN HET 4 EN 5 MEI COMITÉ MONTFOORT.....

Beste inwoners,

Het afgelopen jaar is door veel mensen hard gewerkt om een onvergetelijke viering van 75 jaar Vrijheid in Montfoort te realiseren. Helaas heeft de dreiging van het coronavirus roet in het eten gegooid en moet alles een jaar worden uitgesteld. Spijtig natuurlijk, nét bij zo'n mooi jubileumjaar maar in Montfoort blijven we vooruit kijken en we noemen het dan maar gewoon:

75 JAAR VRJHEID +1

Dus zet alvast woensdag, 5 mei 2021 met grote letters in uw agenda, want ervan uitgaande dat het coronavirus ons land dan weer heeft verlaten, gaan we er alsnog een prachtig feest van maken. Want zeg nu eerlijk: 76 jaar in vrijheid leven is toch zeker ook wel een feestje waard? En voor de tussentijd zeggen wij tegen u: pas op elkaar en blijf gezond!

**4 en 5 mei Comité
Gemeente Montfoort**

VOORWOORD **BURGEMEESTER**

Op deze plaats had een ander voorwoord moeten staan. Een voorwoord waarin ik vol verwachting uitkeek naar Bevrijdingsdag 5 mei. Helemaal omdat het dit jaar 75 jaar geleden is dat Nederland in zijn geheel bevrijd werd.

Een voorwoord waarin ik vaststelde dat bijna drie generaties in ons land in vrede zijn opgegroeid. Drie generaties die (gelukkig) niet aan den lijve hebben ondervonden wat het betekent in oorlog en niet vrij te zijn.

Maar alles is anders nu. Want op dit moment vechten we een bittere strijd uit, tegen een 'vijand' die we niet zien maar er wel is en die dagelijks slachtoffers eist. Het feit dat we op 4 en 5 mei fysiek niet samen kunnen zijn, biedt ons wel de gelegenheid tot bezinning. De vrijheid die wij al zo lang ervaren is dus niet vanzelfsprekend. Er kan altijd 'iets' op de loer liggen waardoor wij in onze vrijheid beperkt worden; zoveel leert ons de situatie waarin wij ons nu bevinden.

Je hoeft niet altijd fysiek bij elkaar te zijn om te herdenken en verbondenheid met elkaar te voelen. 4 mei 2020 zal om die reden ook een moment zijn om later aan terug te denken.

En hoe waardevol is het nu helemaal dat een aantal ouderen door het 4 en 5 mei comité Montfoort, het comité 5 mei Linschoten, Vereniging Oud Linschoten en Stichting Oud Montfoort geïnterviewd zijn voor deze krant. Veerkrachtige mensen die oorlogsverhalen nog kunnen doorvertellen, nog met ons kunnen delen. Verhalen die ons vertellen hoe het toen was. Helaas een generatie die langzaam maar zeker wegvault en het is daarom zo belangrijk en waardevol dat zij in deze krant hun verhaal doen. Opdat wij nooit vergeten wat er toen is gebeurd. Ons inspiratie geven om op onze beurt weer de vrijheid aan onze kinderen door te geven.

Goed ook om de blik op de toekomst te blijven richten. Er komt altijd een nieuwe morgen en zo zal het volgende jaar ook weer 4 en 5 mei worden.

Ik wil dan ook mijn grote waardering uitspreken voor de beide voornoemde comités. Zij zijn al maanden drukdoende om een mooie en gepaste invulling te geven aan de herdenking en aan 75 jaar bevrijding. We gaan er met hen vanuit dat wij volgende jaar uitbundig onze vrijheid kunnen vieren. Maar zoals eerder gezegd, 'alles is even anders

Burgemeester Van Hartskamp

De uitgave van deze herdenkingskrant is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van het vfonds. Het logo van het vfonds ziet u ook op de wieken van molen De Valk in het kader van 75 jaar Vrijheid! Jaarlijks maakt het Nationaal Fonds voor de Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg, genaamd het vfonds, bijzondere of vernieuwende initiatieven mogelijk binnen het thema Vrede en Vrijheid door bijdragen van de Nationale Postcode Loterij, De BankGiro Loterij en de Nederlandse Loterij.

Aan al onze sponsors

Geachte sponsors,

Onze **Vrijheid**, althans onze **bewegingsvrijheid** wordt zwaar beperkt door het coronavirus en de afgekondigde overheidsmaatregelen.

Wij hebben hier als 4 en 5 mei comité Montfoort het afgelopen jaar keihard gewerkt om de bevolking een fantastisch programma te kunnen aanbieden op 5 mei a.s., mede mogelijk gemaakt door uw ondersteuning, financieel of in natura!

Dit geplande evenement kan onder de huidige omstandigheden niet doorgaan en zal een jaar moeten worden uitgesteld. Spijtig natuurlijk, nét bij zo'n mooi jubileumjaar maar in Montfoort blijven we vooruit kijken en we noemen het dan maar gewoon:

75 JAAR VRJHEID +1

Op woensdag, **5 mei 2021** hopen we alsnog - met de door u beschikbaar gestelde gelden of goederen - een geweldig feest aan de Montfoortse bevolking te kunnen aanbieden.

Daar kijken we natuurlijk nu reeds allemaal met intens veel verlangen naar uit!

Voor de tussenliggende periode wensen wij u - ondanks de ontstane moeilijke economische situatie - veel sterkte, blijmoedigheid en doorzettingsvermogen toe énblijf allen gezond!

Het 4 en 5 mei comité Montfoort

4 en 5 mei comité Montfoort

VOORWOORD

HERDENKING 4 MEI

DIT JAAR HELAAS ALLEEN DIGITAAL !

Met recht helaas want juist het samenkomen en samenzijn op het Kasteelplein bij het mooie herdenkingsmonument geeft een gevoel van verbondenheid waarbinnen wij onze oorlogsslachtoffers uit Montfoort en omstreken herdenken.

Dat lukt dit jaar niet door het rondwaren van het coronavirus, een onzichtbare en uiterst gevaarlijke vijand. Maar om helemaal niets te (kunnen) doen is voor velen ondenkbaar en daarom heeft het 4 en 5 mei comité Montfoort het volgende bedacht:

Onze burgemeester, mevrouw Mr. Petra Hartkamp – de Jong houdt een korte toespraak welke vooraf is opgenomen en op de facebookpagina van de gemeente Montfoort wordt geplaatst samen met beelden van de krans- en bloemlegging bij het monument door gemeente, het 4 en 5 mei comité Montfoort en de stichting veteranen Lopikerwaard. De toespraak en de beelden zullen na de plechtigheid op de Dam beschikbaar zijn op de Facebookpagina van de gemeente via [montfoort.nl](https://www.montfoort.nl) en vervolgens klikken op de Facebookbutton.

Daarnaast roept het comité een ieder op die daartoe behoefte voelt om op eigen gelegenheid een bos bloemen of een bloesemtak uit uw tuin op 4 mei en gedurende de gehele dag op 5 mei bij het monument neer te leggen.

De namen van onze oorlogsslachtoffers staan elders in dit blad afgedrukt.

Verder roepen wij een ieder op vanaf 18.00 uur tot zonsondergang de vlag halfstok te hangen en om daarnaast de nationale herdenking op de Dam in Amsterdam op de televisie te volgen!

75 JAAR +1

VRJHEID

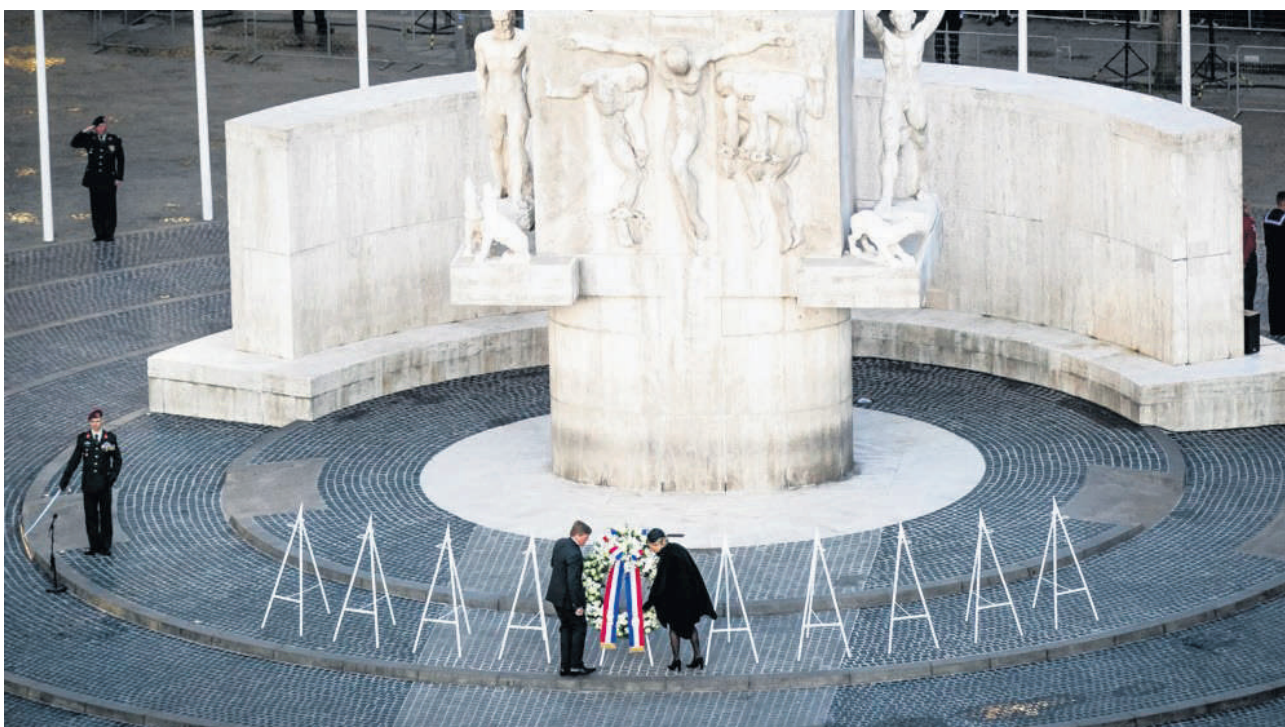

Traditioneel wordt ter aankondiging van de twee minuten stilte om 20.00 uur The Last Post op de trompet/bazuin geblazen op de plek waar de herdenking wordt gehouden. Dit jaar blazen diverse trompetisten het vanuit huis. Vermoedelijk ook een aantal in Montfoort. Houd uw oren gespijs!

Niet vergeten: vlag
halfstok op 4 mei
vanaf 18.00 uur tot
zonsondergang

Niet vergeten: vlag
in top op 5 mei vanaf
zonsopgang tot
zonsondergang!

DIT JAAR ZAL ALLES
ANDERS ZIJN.....

VOLG DE HERDENKING OP 4 MEI OP DE TELEVISIE!

75 JAAR

VRJHEID

4 en 5 mei comité Montfoort

HERINNERING

Oorlogsgraven op de Algemene Begraafplaats aan de Julianalaan

*Wat is de mens toch voor een wezen dat hij steeds maar vechten wil?
En iedere keer, dat die agressie zich ontplooft, blijkt het weer een bittere pil*

*Waarom toch altijd vluchten in een leegte van geweld
Van onmacht, kwaad en blinde woede, waarin alles wordt geveeld?*

*Gebeurt dit alles met het vergiftigd visioen
Dat de wereld, ontdaan van vijanden, straks beter is dan toen?*

*Waarom is het steeds dat men vergeet
In een mengeling te moeten leven op dee's planeet?*

*Laat alstublieft het beest in ons worden geketend
Verdring die verdelgende gedachte van alwetend!*

*Leer begrijpen, als kinderen in verwondering
En voel u blij met zelfs het allerkleinste ding!*

Namenlijst gesneuvelden Montfoort – Linschoten

1940 - 1945

In mei 1940 – tijdens de eerste dagen van de Tweede Wereldoorlog – zijn tijdens bombardementen in Montfoort gesneuveld:

- Hermanus Beerthuijzen (49 jaar)
- Aaltje Appeldoorn (1 jaar)
- Pieter Johannes van der Linden (2 maanden)

In mei 1940 zijn tijdens beschietingen gesneuveld:

- Gerardus Johannes Theodorus Looman (34 jaar)
- Gerardus Franciscus van Wijngaarden (36 jaar)

In februari 1943 stortten er twee Engelse vliegtuigen neer: één in Blokland en één in een weiland in Benschop.

De slachtoffers van het eerste vliegtuig liggen begraven op de openbare begraafplaats in Montfoort. Hun namen zijn:

- Sergeant G.C. Adam, radiotelegrafist (27 jaar)
- Sergeant P.J. Egan, schutter (19 jaar)

- Officier G.D. Macdougall, piloot (20 jaar)
- Sergeant L.H. Jenkins, boordwerktuigkundige (20 jaar)
- Officier F.A. Parton, schutter (24 jaar)
- Sergeant R.T. Williams, navigator (30 jaar)
- Officier G. Stephens, tweede piloot (21 jaar)
- Sergeant C.G.H. Mactavish, observer (21 jaar)

De slachtoffers van het toestel dat in Benschop is neergestort, zijn begraven op de begraafplaats in Benschop.

Op 29 juni 1943 stortte een Engels vliegtuig neer in de Hollandse IJssel, nabij Heeswijk. In het vliegtuig zaten 7 personen waarvan 1 persoon (sergeant H. Mallen, navigator) het heeft overleefd. De andere inzittenden zijn begraven in Amersfoort.

- Sergeant F.W. Davis, schutter
- Sergeant S.J. Devereux, radiotelegrafist
- Sergeant J.L. Garfit, boordwerktuigkundige

- Sergeant F.S. Kennedy, schutter
- Sergeant G.E. Matthews, schutter
- Sergeant A.F. Saunders, piloot

Andere plaatselijke slachtoffers:

- Abraham Colijn, lid van verzetsgroep Harmelen (20 jaar)
- Teunis de Jong, matroos 2e klasse op Hr. Ms. De Heemskerck (22 jaar)
- Helena Bertha van Dam (15 jaar)
- Annie Scholman (7 jaar)
- De heer L. Schalk, bedrijfsleider ARO steengasfabriek op Heeswijk

In maart 1947 is in Nederlands-Oost-Indië gesneuveld:

- Soldaat D. Damsteeg (leeftijd onbekend)

In mei 1949 is in Nederlands-Oost-Indië (Nijandjoek) gesneuveld:

- Soldaat Johannes Wilhelmus Vendrig (21 jaar)

HET IMMENSE VERDRIET VAN DE FAMILIE SCHOLMAN

Gerard Scholman (79)
Riet Versteeg - Scholman (77)

Annie

In de laatste dagen van de oorlog, in 1945, werd er nog volop gevochten. Er waren vooral veel luchtgevechten tussen de geallieerden en de Duitsers. Van beide zijden was de waarschuwing uitgegaan: "We schieten op alles wat beweegt."

Op 17 april 1945 reed er een paard en wagen op het doodlopende stuk weg van Achthoven West. Vanuit een Engels gevechtsvliegtuig werd dit gezien. Direct werd het vuur geopend. Niet alleen werd het paard en de wagen onder vuur genomen, ook de boerderij van Scholman kreeg de volle laag. De kogels sloegen in de muren en in het dak.

Op het moment dat het vuur geopend werd, waren er een aantal kinderen buiten aan het spelen. Ze zaten buiten op de bank en liepen op het erf. "Het was één grote stofwolk," vertelt Gerard Scholman. "Nadat de stofwolk was opgetrokken, bleef mijn zusje Annie liggen. Zij was doodgeschoten. Nog een persoon had een hoofdwond."

"De Engelsen dachten dat het paard en wagen van de Duitsers was." In een telefoongesprek vult Riet Versteeg - Scholman het verhaal van haar broer Gerard aan. "Ik was nog maar heel klein maar ik weet het nog. We zaten op een bank, er werd een poot onder de bank uitgeschoten daardoor rolden we op de grond. Toen de beschieting voorbij was en alle stof was opgetrokken, stonden we op maar Annie bleef liggen. Zij was geraakt door een granaatscherf en had een slagaderlijke bloeding. Zij was dodelijk getroffen."

"Ik was nog te klein om te begrijpen wat er was gebeurd," vertelt Gerard. "Ik weet nog dat iedereen heel verdrietig was en dat mijn Opa en Oma uit Zegveld een dag later bij ons kwamen." Op dat moment was Gerard vier jaar.

Dit gebeurde drie weken voor de bevrijding. Annie was geboren op 7 september 1937. Zij overleed op 17 april 1945 en werd op 21 april begraven op de R.K. kerkhof in Montfoort. Zij mocht slechts zeven jaar oud worden.

De tweede Annie

Tijdens de beschieting en het overlijden van Annie was moeder Scholman hoog zwanger. Een paar weken na dit noodlottig ongeval en een week na de bevrijding werd op 12 mei 1945 een dochtertje geboren. Zij werd vernoemd naar haar overleden zusje. Ook zij kreeg de namen Joanna Maria en werd eveneens Annie genoemd. De kleine Annie gedijde ogenschijnlijk goed maar op 5 februari 1946 lag zij dood in haar wiegje. Waren het groeistuiptjes waar zij in bleef of wiegendood? De doodsoorzaak is onduidelijk maar het is een feit dat binnen een jaar de beiden Annies overleden.

Baby Annie werd op 9 februari 1946 begraven op de R.K. kerkhof in Montfoort. Zij werd maar negen maanden oud.

Nellie

Ondanks alle verdriet ging het dagelijkse leven door. Er werd gewerkt op de boerderij en in het huis. De oudere kinderen gingen naar school en de kleintjes bleven bij moeder thuis. Op een dag viel de tweejarige Nellie van het opkamertrapje en daarbij bezeerde zij haar been. Het deed echt pijn en de dokter werd erbij gehaald. De eerste reactie was: "Geef het even tijd en als het minder zeer doet, gaat zij vanzelf weer lopen." Maar Nellie weigerde om op haar been te gaan staan. Uiteindelijk werd zij door verwezen naar het ziekenhuis. Daar werd geconstateerd dat het been te zwaar was verwond dat Nellie geopereerd moest worden. Op de dag van de operatie ging moeder Scholman, samen met buurman Van Miltenburg die een auto had, naar het ziekenhuis. Toen zij bij het bedje van Nellie stonden, deden zij een vreselijke

ontdekking. Nellie was aan het verkeerde beenje geopereerd. Door deze medische fout moest Nellie nogmaals worden geopereerd. Dit werd haar noodlottig. Twee keer achter elkaar een zware narcose was teveel voor haar. Zij overleed een paar dagen later.

De kleine Nellie werd geboren op 6 mei 1944, zij overleed op 25 mei 1946 en werd op 28 mei 1946 begraven op het R.K. kerkhof in Montfoort.

Het onvoorstelbare was werkelijkheid geworden. Het gezin Scholman verloor drie dochtertjes in dertien maanden tijd. "Ik kan me nog herinneren dat mijn moeder vreselijk huilde," vertelt Gerard. "Maar bij welk zusje dat was, dat weet ik niet meer."

Peter

De jaren gingen voorbij. Het gewone leven ging door. Er werden nog meer kinderen geboren. "We wisten dat er drie zusjes waren overleden maar daar werd nooit echt overgesproken. Het was gewoon zo," zeggen Gerard en Riet. Toch was alle rampspoed nog niet voorbij. Het noodlot sloeg nogmaals toe.

Op 11 september 1971 reed de jonge Peter met zijn tractor op de parallelweg op Achthoven Oost. Daar moest hij een scherpe bocht nemen. Helaas ging dit niet goed. De tractor viel om en Peter kwam er onder. Hij overleed ter plekke.

Het was niet te bevatten. Dit was het vierde kind van het gezin Scholman dat op jonge leeftijd overleed.

Peter Scholman mocht slechts 21 jaar worden. Niet te begrijpen, niet te bevatten. Van de veertien kinderen die in het gezin Scholman werden geboren, overleden er vier op hele jonge leeftijd.

Nu, zoveel jaren na alle noodlottige gebeurtenissen vertellen Gerard en Riet erover. De pijn en het verdriet zijn nooit helemaal weggegaan. In het dagelijkse leven verschuift het naar de achtergrond maar op bijzondere momenten, bijvoorbeeld Dodenherdenking, komt het allemaal weer naar boven. Hun zusje Annie was een oorlogsslachtoffer, hoe jong zij ook was. Een kind dat zich niet bewust was van al het kwade in de tijd waarin zij leefde. Een kind dat op een bankje zat toen zij dodelijk werd geraakt door 'vriendschappelijk' vuur. Een kind dat op veel te jonge leeftijd werd weggerukt uit het leven.

Daarna nog drie kinderen die op hele jonge leeftijd overleden. Het zijn littekens die blijven en die soms nog heel erg zeer doen.

Joke de Wissel

Op de foto staan de drie zusjes. Het oudste meisje met de strik is het oorlogsslachtoffer Annie. De baby is naar haar vernoemd en heette ook Annie. De peuter is Nellie.

DE HOUDBAARHEID van tulpenbollen

Evenals de suikerbiet is ook de tulpenbol als voedingsmiddel den laatsten tijd door de tijdsomstandigheden bij het publiek in waarde gestegen. Ter voorlichting laten wij hier enkele gegevens volgen betreffende de bewaringsmogelijkheden, welke ontleend zijn aan adviezen van het Voorlichtingsbureau van den Voedingsraad.

Tulpenbollen hebben een hoog zetmeelgehalte. Afhankelijk van de soorten hebben zij een lichte bijmaak. Wanneer men het kiempje en de spruit verwijdert, hebben zij minder bijmaak. Tulpenbollen zijn bij het koken min of meer melig van consistentie. Het is daarom niet mogelijk in gewichtshoeveelheden uit te drukken, hoeveel tulpenbollen men voor bepaalde recepten gebruiken moet. Bij het schoonmaken moeten de tulpenbollen eerst geschild worden, daarna doormidden gesneden en van 't gele kiempje en de spruit ontdaan worden. Harde en aangestoken deeltjes moeten uiteraard verwijderd worden.

Het bewaren

Versche tulpenbollen kan men echter niet langer dan tot begin Februari bewaren. Wil men er na dien tijd nog profijt van hebben, dan kan men ze drogen of er meel van maken. Voor het drogen worden de tulpenbollen geschild, doormidden gesneden, van kiem ontdaan en in plakjes gesneden. Deze plakjes droogt men bij de kachel, tot zij door en door hard zijn. Zij mogen niet gaar en bruin worden. In een goed gesloten trommel dient men ze te bewaren. Vóór het gebruik worden zij even in wat water geweekt. Men kan ze daarna als bindmiddel voor soepen en sausen of als vervanging van de aardappelen in stampotten gebruiken.

Bereiding van meel

Methode I: De tulpenbollen raspen boven een zeef. Het raspel met de zeef in water houden en uitknijpen tot er geen meel meer uitkomt. Het meel, dat in het water is overgegaan, laten bezinken. Het water afgieten. Het meel bij de kachel laten drogen. De pulp gebruiken om dunne soepen bij te binden. Uit 10 tulpenbollen krijgt men ongeveer 40 gram meel. Hiermee kan men soepen en sausen bijbinden. Voor 1 liter saus heeft men 25 gram meel nodig.

Methode II: De tulpenbollen schoonmaken, in plakjes snijden en drogen, bijv. achter de kachel of op een niet al te warme kachelplaat. De gedroogde plakjes in den koffie- of vleeschmolten malen. Het meel als bindmiddel voor sausen en soepen gebruiken.

**Tsja, als de maag voortdurend knort
en er ligt niets te eten op je bord.....
Dan krijg je met stampot van tulpenbol
gelukkig toch nog je buikje vol!**

4 en 5 mei comité Montfoort

OORLOGSVERHALEN

EEN DUITSER IN HUIS

Herinneringen van Louis Sleeuwenhoek (82)

Volgens hemzelf had Louis Sleeuwenhoek niet veel te vertellen over de Tweede Wereldoorlog. "Ik was pas twee jaar toen de oorlog uitbrak en zeven jaar toen die eindigde." Maar gaande het gesprek komen er toch herinneringen boven.

"Mijn moeder was een Duitse. Zij was in de jaren dertig, in de crisistijd, naar Nederland gekomen. Zij werkte als jong meisje op de boerderij van Van den Berg in Willeskop, daar ontmoette zij de jonge Sleeuwenhoek. Het stel kreeg verking, trouwde en kreeg acht kinderen. "Mijn moeder sprak vloeiend Nederlands. Je kon niet horen dat zij een Duitse was. De Tweede Wereldoorlog moet voor haar extra moeilijk zijn geweest."

Op een dag liep vader Sleeuwenhoek in de Heiliglevenstraat toen er een bom viel bij de ERMO fietsenfabriek. Hij schrok zo verschrikkelijk dat hij een dag later helemaal kaal was.

In de Hervormde Pastorie was het hoofdkwartier van de Duitsers gevestigd maar er waren ook Duitse soldaten bij particulieren gehuisvest. Zo ook bij het gezin Sleeuwenhoek. Een Duitse soldaat kreeg op de bovenverdieping de voorkamer tot zijn beschikking. Op een dag kwam de Duitser met zijn geweer op zijn schouder het huis binnen. De jonge Louis trok aan de haan. Het geweer ging af. De kogel ging dwars door het plafond naar de bovenverdieping waar Moeder Sleeuwenhoek de was aan het opruimen was. De kogel ging rakelings langs haar heen en vervolgens dwars door het dak. Er was direct lekkage. Moeder Sleeuwenhoek was vreselijk geschrokken maar daarna werd zij razend. Zij ging te keer tegen de Duitse soldaat, die ook geschrokken was. Maar dat was voor haar niet genoeg. Zij ging het voorval direct rapporteren bij de Duitse officieren in het hoofdkwartier in de Hervormde Kerk. Hoe het verder

is afgelopen en of de Duitse soldaat straf heeft gekregen, dat weet Louis niet.

Op een dag hielp moeder Sleeuwenhoek in de slagerswinkel. Vader was de boer op. Baby Nico lag in de middenkamer in zijn bedje. Het was slecht weer, het regende pijpenstelen. Er was nog steeds lekkage. Het water drupte precies in het bedje van de kleine Nico. Toen moeder Sleeuwenhoek terug kwam in de kamer vond zij Nico drijfnat maar wel kraaiend van plezier in zijn bedje.

In die tijd was er geen kleuterschool in Montfoort. De jonge Louis ging iedere dag, samen met zijn zus Dit, met de bus naar Oudewater waar wel een kleuterschool was. Ook in de oorlogstijd gingen zij steeds op deze wijze naar school.

Het voedsel werd steeds schaarser en kariger. Louis ging regelmatig met de Duitse soldaten mee vissen in de Hollandse IJssel. "De Duitsers gooiden dan een lange rookgranaat in de IJssel. De vissen sprongen van schrik uit het water. Met een schepnet werden de vissen gevangen."

Ook werd er weleens 'Kuch' gehaald in het hoofdkwartier van de Duitsers. Dit was een welkome aanvulling op het schrale maal dat op tafel kwam.

Louis herinnert zich ook nog soldaten die in colonne liepen te marcheren door de Montfoortse straten. "Wat maakten die een herrie." Ook zongen zij weleens marsliedjes. Op een dag liep de jonge Louis door de Boslaan en zag een vliegtuig heel laag overvliegen. "Dit kan niet goed gaan," dacht hij. Het vliegtuig stortte neer. Louis was te jong en te zeer geschrokken om te zien waar het vliegtuig neerstortte maar kan zich de paniek en angst nog goed herinneren.

Werkplaats

De vader van Louis had een slagerij in de Keizerstraat/Hoogstraat en hij had een werkplaats in het pand waar nu de Stadskelder is gevestigd. De werkplaats waarin worst en andere slagersartikelen werd gemaakt, werd ook gebruikt als opslagplaats voor hout, kolen en andere spullen. Tijdens een razzia was de werkplaats vaak een schuilplek voor passanten uit de grote steden, die op zoek waren naar voedsel en op weg naar het oosten van het land. Ook bleven zij hier slapen als het te laat werd en zij niet op tijd thuis konden komen.

Goede band

Ondanks de zware tijd was er een goede onderlinge band met de burens en die bleef daarna ook bestaan. "Mijn moeder bakte samen met de buurvrouw altijd heel veel oliebolletjes. Alle klanten kregen een paar oliebolletjes. Men was hier echt gek op."

De goede band bleef ook nog lang na de oorlog bestaan. Ieder jaar werd er een straatfeest georganiseerd. Vader Sleeuwenhoek haalde op de Veluwe een grote boom, die vervolgens werd versierd. "De hele Keizerstraat werd dan versierd. Bij melkboer Vergeer werd het feest gehouden. Dit was echt een gevolg van de zware tijd in de oorlog. De goede band die ontstaan is in die moeilijke jaren bleef voortbestaan in de naoorlogse tijd."

Aan deze feestelijkheden bewaart Louis goede herinneringen. De onderlinge band met zijn burens van toen is door de jaren heen gebleven en daar is hij nog steeds blij mee.

Joke de Wissel

In de tijd van de mobilisatie

Gesprek met: Mw. Nel Bierlaagh-van Vliet, geboren op Achthoven, getrouwd in 1960 met Jan Bierlaagh uit Montfoort).

Vanwege de toegenomen dreiging vanuit Duitsland en de daardoor toegenomen spanningen werd in Nederland op 28 augustus 1939 de algemene mobilisatie van het Nederlandse leger afgekondigd. In de maanden hierna werden militairen door het hele land geplaatst. Zo ook in Montfoort.

Een van die militairen was luitenant De Korte uit Veendam. Hij werd ingekwartierd in het hotel "Het Gouden Hoofd" in de Hoogstraat. De uitbater van dit hotel was J.J. van der Weijde. Tegenover het hotel in de Hoogstraat woonde de familie Bierlaagh met kinderen. Maria Glissenaar-Bierlaagh was daar één van. Een ander was een jonger broertje van Maria, Jan Bierlaagh. Jan was één van een tweeling. Zijn tweelingzusje heet Tiny.

Dhr. en mw. de Korte hadden zelf geen kinderen. Kleine Jan (Bierlaagh) was een levendig en olijk jongetje, dat al snel de aandacht van dhr. en mw. De Korte trok, waarna zij hem heel graag bij hen in hun omgeving hadden.

Bierlaagh

Tussen dhr. en mw. De Korte en Jan Bierlaagh bleef lange tijd een hechte band bestaan.

Eens -toen Jan nog redelijk jong was- werd hij alleen op de trein naar Veendam gezet om daar bij dhr. en mw. De Korte te zijn. In de trein onderweg moest voor de richting Veendam in Assen worden overstapt. Jan Bierlaagh kreeg -voor het geval dit mis mocht gaan- een bordje omgehangen met daarop de bestemming "Veendam" geschreven.

Na de 2e W.O. -toen hij al verking had met Nel van Vliet- ging hij een keer alleen op de fiets naar Veendam. Terug naar Montfoort reed hij op de fiets in één dag naar huis. Het regende die gehele dag. Voor Nel nam hij een Groninger koek mee. Die had hij achterop de bagagedrager van zijn fiets gebonden. Bij thuiskomst was niet alleen Jan, maar ook de Groninger koek kletsnat. Maar Nel at die toch onmiddellijk op. Hoewel die eigenlijk niet te eten was (bah). Ja, zo gaat dat met de liefde.

Kees Bazuine

ELS VAN KORTENHOF

Tegen het eind van de oorlog was ik ruim 2 jaar. Ondanks die leeftijd herinner ik me nog een voorval, omdat het op mij heel veel indruk heeft gemaakt.

Wij woonden toen op de Achterdijk nr. 14.

Op een dag speelde ik buiten toen er een Duitse soldaat aan kwam. Op het moment, waarop hij langs mij liep riep ik "lelijke mof". Hij kwam op mij af en zei: "Zal ik jou eens pakken?" Ik rende geschrokken naar binnen. Mijn moeder had het gehoord en was doodsbenuwd, dat de soldaat bij haar verhaal zou komen halen, maar de soldaat liep verder.

Mijn moeder vertelde een paar jaar later, dat 's avonds werd aangebeld.

De soldaat stond voor de deur. Mijn moeder schrok natuurlijk enorm. Maar wat gebeurde er? De soldaat had een worst in zijn handen. Die gaf hij aan mijn moeder met daarbij zijn excuses dat hij dat kleine meisje zo had laten schrikken. Zo zie je. Er waren ook goede Duitse soldaten. Hij heette Heinz.

Theo van Kortenhof

Els 2 jaar

Els nu 2020

In het midden Jan Bierlaagh, links mw. De Korte
En rechts mw. Van der Weijde

4 en 5 mei comité Montfoort

OORLOGSVERHALEN

ARBEIDSINZET

Interview met: Kees Kemp

Mijn naam is Kees Kemp. In maart van dit jaar ben ik 96 geworden. Ik was net 17 toen de oorlog begon. Drie jaar later werd ik naar Duitsland gestuurd voor de Arbeitseinsatz. Dit is mijn verhaal. Op mijn 17e werkte ik bij bakker Van Rooijen. Ik stookte de oven, verrichtte werkzaamheden in de bakkerij en bracht de versgebakken broden rond. De oorlog in Nederland was al een paar dagen aan de gang, maar voor mij begon die pas echt op de vroege ochtend van 15 mei, met een lucht vol papiersnippers en asresten. Die waren afkomstig uit Rotterdam dat de dag tevoren was gebombardeerd. Van het bombardement zelf heb ik niets gehoord of gezien.

Diezelfde dag capituleerde Nederland. Het is lang geleden allemaal, maar ik herinner me dat er op een gegeven moment Duitse soldaten in Montfoort werden ingekwartierd. Ook herinner ik mij dat die Duitse soldaten over de brug over de IJssel en door de stad marcheerden. Dan hoorde je die Duitsers met hun laarzen stampen. In mijn omgeving ging het dagelijks leven eigenlijk al vrij snel gewoon door. Natuurlijk waren er verhalen over weerstand en zijn er Montfoortenaren het verzet in gegaan. Zo waren er onder andere wapendroppings in de Waard, maar daar heb ik zelf geen bemoeienis mee gehad. Montfoort was in die tijd een kleine gemeenschap. De mensen wisten het, denk ik, soms wel een beetje van elkaar wie er in het verzet zat. Degene die het betrof liep daar natuurlijk niet mee te koop, er waren tenslotte ook NSB'ers. Ook arriveerden er evacuees uit de Betuwe in Montfoort. Een aantal Montfoortenaren, waaronder mijn vader heeft die daar nog opgehaald. Dat was niet zonder gevaar. De slager uit Montfoort is tijdens die acties dodelijk gewond geraakt. Die evacuees werden ondergebracht bij boeren in de omgeving. Of die tot het eind van de bezetting zijn gebleven, weet ik niet. Ik maakte de laatste jaren van de oorlog niet meer mee in Nederland, maar als dwangarbeider in Duitsland.

Ergens in de zomer van 1943 ontving ik een brief met een oproep voor de gedwongen tewerkstelling in Duitsland, de Arbeitseinsatz. Volgens mij kwam die brief via de gemeente of de burgemeester. Onderduiken om niet naar Duitsland te hoeven, zag ik niet zitten. Er zat niets anders op dan mijn koffer te pakken en mij te melden. Dat gold ook voor andere stadsgenoten. Een enkeling dook onder of smeerde hem. In mijn herinnering maakte niemand elkaar het verwijt dat wij ons meldden om naar Duitsland te gaan. Er was ook geen druk om niet te gaan of te weigeren. In die tijd volgden mensen opdrachten van de burgemeester of de overheid toch wat gewilliger op dan misschien nu het geval zou zijn. Van ons gezin was ik de enige die zich moest melden. Ik was de enige jongeman en had verder alleen twee zussen. Ook mijn neef, die ook in Montfoort woonde, moest zich melden voor de Arbeitseinsatz.

Op een ochtend meldden we ons bij het stadhuis. Daar stond een vrachtwagen klaar waarin we naar het station in Utrecht werden gebracht. Daar werden we opgewacht door Duitse soldaten die ons naar de trein dirigerden. Op dat moment wisten we overigens nog steeds niet waar we precies naar toe werden gestuurd of wat voor werk we in Duitsland moesten verrichten. Ondanks de vele Duitse soldaten bij de treinen, was ik niet bang. Er heerste ook geen angstige sfeer. Het was eerder spannend en een beetje avontuurlijk. Daar hadden we natuurlijk ook de leeftijd voor.

We werden naar Frankfurt gebracht. Daar stapten we uit op een met prikkeldraad omgegeven terrein. Achter het prikkeldraad stonden mannen, vrouwen en soms ook kinderen die bij ons bedelden om eten. Wie dat precies waren weet ik niet. Misschien waren het binnenlandse Duitse vluchtelingen of Joden die daar verzameld waren. Het was een vreemde ervaring. We bleven niet lang in Frankfurt en werden verder met de trein vervoerd naar Kassel.

Daar moest ik werken in een fabriek. Remmen monteren voor treinstellen. Ik had nog nooit in een fabriek gewerkt en kreeg gelijk barstende koppijn door de herrie.

Mijn neef werkte niet op de fabriek. Hij werd tewerkgesteld op een boerderij nabij Grifte, een stadje zo'n 15 kilometer onder Kassel. Die boer was ook burgemeester van het nabijgelegen dorp en was

een echte nazi. Op die boerderij bleef mijn neef tot het eind van de oorlog. Hij kon er geen kant op. In Kassel werden wij ondergebracht in barakken op het terrein van de fabriek. Zonder gevaar was dat niet. Naast de fabriek waar ik moest werken stond namelijk een fabriek waar pantservoertuigen werden gemaakt. Dat soort fabrieken was natuurlijk doelwit voor de geallieerden. 's Nachts werden er dan ook bombardementen uitgevoerd op de fabrieken in de omgeving, maar ook op Kassel zelf.

Ik had mijn koffer ingepakt naast mijn slaapplaats staan, zodat ik snel met al mijn spullen de barak uit kon vluchten zodra die geraakt zou worden. En dat gebeurde uiteindelijk ook. De tent fikte volledig af. We konden er net aan uitkomen. Daarna werden we een tijdje ondergebracht in grote legertenten. Dat was een barre tijd. We konden ons niet wassen en kregen slecht te eten. Later verhuisden we naar een oud schoolgebouw in Kassel. Daar bleven we.

In Kassel zag ik dat de kinderen daar geleidelijk aan werden gedrid. Er werd fanatiek gesport en ze kregen allemaal een uniform. De meisjes leerden branden blussen en dat soort zaken. De jongens marcheerden met houten geweren ter voorbereiding op het echte werk. Tegen het eind van de oorlog moesten die jonge jongens meevechten. Net als de oudere mannen overigens, die tot dan toe waren ontzien. Ongelooflijk, als je daar zo aan terugdenkt. Die Duitsers waren helemaal gek. Ze vochten zich gewoon kapot.

Naar omstandigheden werkte ik redelijk normale werkdagen in de fabriek. Van zeven uur tot een uur of vijf, half zes. Het eten bestond meestal uit een soort koolsoep. Genoeg om fysiek sterk te blijven, was dat natuurlijk niet. Dat merkten we ook. Veel energie hadden we niet.

Ik had het geluk dat ik samen moest werken met een Duitse voorman die niet veel op had met de oorlog en de situatie in zijn land. Tegen mij zei hij dat als ik gewoon mijn werk deed, ik niet veel te vrezen had. Ik ging zelfs een paar keer op vrijdagavond met hem naar huis, waar ik bij hem en zijn vrouw kon mee-eten. Ze hadden drie zonen, die alle drie meevochten in de oorlog. Dat moet voor die voorman en z'n vrouw een angstige en onzekere periode zijn geweest. Het waren aardige mensen, maar daar in huis blijven, kon niet. 's Avonds moest ik altijd weer terug naar het Lager.

Wat ik vooral erg vond was dat we geen contact hadden met thuis. Ik heb wel brieven geschreven, maar die zijn nooit aangekomen. Vanuit Holland kregen wij ook geen post. Ook het rode kruis of iets dergelijks heb ik nooit gezien. Wij wisten daarom dus niets over de situatie thuis en andersom had het thuisfront geen idee hoe het met ons ging, wat we moesten doen of waar we waren. Mijn enige familie in de buurt was mijn neef. Die zocht ik soms wel op. Dat kon in het weekend, want dan hoefden we niet in de fabriek te werken. Aanvankelijk ging ik met de trein naar hem toe, maar toen dat niet meer mogelijk was, liep ik die 15 kilometer.

Naast mij en mijn neef waren we met nog een andere Montfoortenaar in Kassel terechtgekomen. Dat was een boerenzoon van een jaar of 18, 19. Die jongen werd al vrij snel ziek nadat wij waren gearriveerd. Hij kwam op de ziekenboeg terecht. We wilden hem bezoeken, maar we mochten er niet bij. Hij lag nog naar ons te zwaaien. Daags daarna was hij overleden en hebben we hem begraven. Dat was drie maanden na onze aankomst in Kassel. Dat was een flinke mentale klap voor ons.

Naar het eind van de oorlog, schoof het geallieerde front langzaam op richting Kassel. We hoorden het gerommel in de verte. Ik wilde niet wachten tot het los ging en wilde voorkomen dat ik tussen de gevechten terecht zou komen. Ik besloot om er vandoor te gaan, zodra ik daar de gelegenheid toe had. Op een avond glipte ik achter de Duitse wacht langs en ben naar de boerderij gelopen waar mijn neef verbleef. Daar kwam ik in de nacht aan en heb onderdak gevonden in de paardenstal. Ik ben er gebleven totdat we weer naar Nederland konden. Aanvankelijk wist de boer niet dat ik daar zat, maar toen hij het doorhad, stond hij toe dat ik bleef. Die boer zong inmiddels wel een toontje lager nu de tanks van de Amerikanen voor de deur stonden.

Op paasmorgen was het zover en hadden de geallieerden het dorp bereikt. Die liepen door de straten en keken uit naar Duitse soldaten en scherpschutters.

Van daadwerkelijke gevechten in de omgeving, heb ik niet veel gezien. Wel van de gevolgen. Vlakbij de boerderij had een groepje fanatieke jonge Duitse soldaten nog geprobeerd om de geallieerden tegen te houden met een rupsvoertuig. Ze waren geen match voor de oprukkende Amerikanen. Het rupsvoertuig van die Duitsers werd rigoureus kapotgeschoten en alle inzittenden werden gedood. Daags daarna, vroeg de boer aan mijn neef of hij de lichamen van die soldaten wilde bergen. Mijn neef weigerde, die wilde daar niets mee te maken hebben. Dat heb ik toen gedaan. Het was geen fraai gezicht. De lichamen van die jongens lagen verspreid op de weg naast het rupsvoertuig. Ik heb ze een voor een op een kar gelegd. Een van de soldaten was door de beschietingen onthoofd. Zijn hoofd zat nog in de helm. Die heb ik bij zijn lichaam op de kar gelegd. Het voelt nu vreemd dat ik dat toen zo kon doen, maar er was al zoveel gebeurd, dat ik in die situatie anders handelde dan ik nu zou doen of kunnen.

In juni 1945 werden we opgehaald door Franse soldaten. Die brachten ons naar Enschede. De volgende dag werden we op de trein gezet naar Utrecht. En dat was dat. Geen informatie of aanwijzingen, of wat dan ook. Helemaal niets, gewoon naar huis. Ik vond het wel best.

In Utrecht aangekomen, stond er niemand op ons te wachten. We moesten zelf maar thuis zien te komen. Mijn neef en ik konden van een vrachtwagenchauffeur een lift krijgen tot aan Achthoven. De laatste kilometers naar Montfoort legden we te voet af. Toen ik uiteindelijk door Montfoort richting huis liep, kwam uit garagebedrijf De Reuver (nu de Jumbo) een kennis van mij naar buiten. 'Hee Kees ben je er ook weer', riep hij. Om vrijwel gelijk mede te delen dat mijn jongere zus was overleden. Dat was een klap in mijn gezicht. Ze is 21 geworden.

Thuis aangekomen werd ik begroet door mijn vader. Er ontstond een wat onhandig gesprek, waarin mijn vader mij gelijk wist te vertellen dat ik maar zo snel mogelijk werk moest vinden bij een boer. Dat was mijn welkom in Montfoort. Het was waarschijnlijk allemaal niet zo bedoeld, maar het verdrietige nieuws over mijn zus, het gesprek met mijn vader, het kwam allemaal rauw binnen.

Doordat ik pas ruim een maand na de capitulatie van Duitsland naar huis kon, maakte ik de bevrijding van Nederland niet echt mee. Hier en daar waren nog wel wat feestjes, maar het dagelijks leven had zich stilaan herpakt. Thuis en in mijn omgeving werd er nauwelijks gevraagd naar mijn tijd in Duitsland. Ook over de dood van mijn zus in de oorlog werd niet veel gesproken. Ook later niet. Ik weet niet precies waaraan zij gestorven is of hoe dat gegaan is. Voor mijn gevoel werd er in Montfoort sowieso niet veel over de oorlog en de bezetting gesproken. Zelfs met mijn neef heb ik het in de beginjaren na de oorlog weinig gehad over onze tijd in Duitsland. De verhalen kwamen pas later, na een paar jaar.

Nu ik er weer zo over nadenk is het eigenlijk gek dat dat allemaal zo verliep.

Na mijn thuiskomst in Montfoort ben ik vrijwel direct gaan werken bij de boer waar mijn vader mij naartoe verwezen had. Maar mijn hoofd stond er totaal niet naar om allerlei opdrachten te krijgen. Ik had aardig wat te verwerken zo na de oorlog. Het contrast was groot. Het ene moment zat ik in Duitsland en op het andere moment moest ik sloten uitbaggeren in Blokland. Ik was er gewoon een soort van in de war.

Dat werk bij die boer was van korte duur, het ging gewoon niet. Ik ben er snel mee gekapt en uiteindelijk gaan werken bij de coöperatie waar ik tot mijn pensioen ben gebleven.

Naar Kassel, ben ik nog wel eens terug geweest. Dat was zeven jaar na de oorlog. Ik ben er met de auto naartoe gereden. Ik stond er versteld van wat die mensen in die tijd weer hadden opgebouwd, want Kassel was aardig beschadigd. Ook heb ik nog Nederlanders uit die tijd in Duitsland, opgezocht. Ik had het adres bewaard van een jongen uit Waddinxveen. Ik heb hem een half jaar nadat ik terug was in Nederland, opgezocht. Op het adres trof ik alleen zijn vader. De jongen bleek nooit te zijn teruggekomen uit Duitsland. Triest. Zo zie je maar, niet iedereen had het geluk gehad om de Arbeitseinsatz te overleven. Ik ben blij dat ik dat geluk wel heb gehad.

Erik Vergeer.

4 en 5 mei comité Montfoort

OORLOGSVERHALEN

EEN JONG MEISJE IN DE TWEEDE WERELDOORLOG

Jeanne Kemp – Kooijman (90)

“Ik was elf jaar toen de oorlog uitbrak.” Zo begint Jeanne Kemp – Kooijman met haar verhalen uit de Tweede Wereldoorlog. Jeanne was het oudste kind in het gezin Kooijman. Zij woonden in de Verlengde Hoogstraat in Montfoort. “In de jongensschool was de hoogste staf van het Nederlands leger gehuisvest. Dat wisten de Duitsers. De school was dan ook het doelwit om te worden gebombardeerd. De Nederlandse legerleiding was echter gewaarschuwd en waren vertrokken. De school was leeg.” Toch vielen er op 10 mei 1940 bommen in de buurt van de jongensschool.

Die ochtend was het gezin Kooijman thuis. Het jongste kind Henny was pas geboren. “Mijn moeder was net bevallen en lag nog in het kraambed toen het bombardement losbarstte.” De bommen vielen niet op de jongensschool maar in de Verlengde Hoogstraat. “We waren zo verschrikkelijk bang. De bommen gingen niet af, die waren nog helemaal intact. Waarschijnlijk doordat het vliegtuig te laag vloog, zijn de bommen niet afgegaan.”

In heel Montfoort was er paniek. Twee kinderen van de familie Kuijf werden bij de familie Kooijman naar binnen geduwd. Mensen schuilden in de Gereformeerde Kerk in de Verlengde Hoogstraat. De kerkgangers van de Rooms katholieke kerk werden naar de schuilkelder bij fietsenmaker Van Schaik aan Om ’t Wedde gebracht.

Toen het bombardement voorbij was, werd pas duidelijk wat er precies gebeurd was en hoe ernstig het allemaal was. “Bij onze bureu, de familie Van der Linden, was een bom dwars door het wiegie gegaan. De baby was dood.”

In de Schoolstraat en in de Verlengde Hoogstraat lagen overal niet afgegane bommen. “De bommen lagen onder de schommel, in de tuin en bij de overburen tegen de huizen aan. Het gevaar dat zij af zouden gaan was heel groot. We moesten dan ook allemaal het huis uit.”

Het gezin Kooijman ging naar tante Marie Koster in de Hoogstraat. “Ik ging met de kleinere kinderen aan de hand daar naar toe. Mijn moeder werd ook naar tante Marie gebracht maar ons broertje, de pasgeboren Henny, was weg. In alle paniek was de wieg met daarin baby Henny naar de breiwinkel van T. Kraan in de Havenstraat gebracht. Na een halve dag werd hij brullend in zijn wiegie terug gevonden. Hij stond op de toonbank en had honger.”

Zolang er niet afgegane bommen in de straten en tuinen lagen konden de gezinnen niet terug naar hun huis. Het gezin Kooijman werd samen met de familie Scheel, ook uit de Verlengde Hoogstraat, ondergebracht in een huis in de Keizerstraat. De familie Kooijman (elf personen) werd beneden gehuisvest. Het gezin Scheel

(tien personen) kreeg de beschikking over de bovenverdieping. “Er werd om de beurt gekookt. Voor ons gezin met al die kleine kinderen als eerste. Bij Scheel waren de kinderen al groter, die konden wel later eten.”

Nadat de bommen waren opgeruimd konden de gezinnen weer terug naar hun huis. Hoe langer de oorlog duurde des te schaarser werden de dagelijkse levensmiddelen. Jeanne ging met vriendin Bertha Bakker op pad om bij de boeren in de omgeving wat graan, melk, eieren of andere etenswaren te bemachtigen. “We gingen ’s morgens heel vroeg op pad. Bij de boeren op Heeswijk, in Blokland of de Snelrewaard kwamen de dorsmachines in alle vroegte het graan maaien. Wij mochten dan de laatste halmen of graankorrels oprapen. Soms kregen we iets extra’s. Bakker Roel de Rijk maalde het graan voor ons zodat we meel hadden om een brood of iets anders te bakken.

Maar niet overal kregen de twee meisjes etenswaren mee. Hierover kan Jeanne ook menig verhaal vertellen. “Op een boerderij zat een vrouw in een verhoogde zaal te breien. We vroegen beleefd of we nog iets te eten konden krijgen? ‘Nee,’ snauwde de vrouw. ‘Ze zijn de hele dag al geweest.’” Diep teleurgesteld gingen de meisjes weg maar zagen in de hooiberg knollen liggen. “We hebben toen ieder één knol gepakt. Voor het raam lieten we deze knollen aan de vrouw zien en riepen: ‘Bedankt hoor, wijffie. We hebben ons zelf geholpen.’”

In die tijd waren er vele winkels in Montfoort. Er waren verschillende bakkers, slagers, groenteboeren, melkwinkels en nog veel meer. Op hun vroege tochten kwamen de twee meisjes ook langs een groenteboer. Door de brievenbus zagen zij worteltjes, boontjes en andere verse groenten liggen. Later op de dag lagen deze niet meer in de winkel maar daarvoor in de plaats lagen er slechte en verlepte groentes en blikgroenten. Jeanne vertelde dit aan haar moeder en zij sprak de groenteboer erop aan. Zijn dochter werd heel kwaad: ‘Jeanne verraadt alles.’ Maar het gezin Kooijman kreeg vanaf dat moment verse groentes van hen.

Beschoten

Aan het begin van de oorlog werd vader Kooijman door de Duitsers gedwongen om op hun boot te varen. Op de boot werd melk vervoerd. Op zijn tweede dag op de Duitse boot werd hij door de Duitsers beschoten en in zijn voet geraakt. Hij werd naar het Diaconessenziekenhuis in Utrecht gebracht. “Wij wisten van niks.” Jeanne kan daar nog verdrietig over worden. “Pa was het eerste oorlogsslachtoffer. Dat is zijn geluk geweest. Hierdoor was er alle aandacht voor hem en hebben de dokters zijn voet weten te behouden. Een paar dagen later waren er veel meer oorlogsgewonden. Als Pa later in het ziekenhuis terecht was gekomen, was zijn voet geamputeerd.”

Het bericht van de beschieting en het gewond raken van Pa Kooijman was een grote schrik voor de gehele Montfoortse bevolking. “Ze zaten er allemaal. De burgemeester, de dokter, de pastoor enzovoort en ze beloofden allemaal hulp aan mijn moeder, die met haar grote kinderschare alleen achter bleef. Van geen van hen hebben we ooit ook maar iets gekregen. Integendeel, we kregen hulp van de NSB’ers, dankzij hen zijn wij in leven gebleven.” Pa lag in het ziekenhuis en het gezin Kooijman wilde graag weten hoe het met hem ging. Iedere maandagmorgen mocht Jeanne bellen bij de familie De Vos. De vader was hoofd-elektricien en had als één van de weinige in Montfoort telefoon. “Ik weet het nog goed. Ik vroeg dan ‘Hoe is het Pa’ en dat moest ik dan aan mijn moeder gaan vertellen.”

Het gezin Kooijman kreeg het steeds moeilijker en slechter. Een kennis had stiekem olie van een schip afgehaald en bij Kooijman in de tuin begraven. Verschillende boeren kwamen de olie halen zodat zij hun dorsmachines konden laten rijden. Zij brachten vaak etenswaren mee. Zo kregen de kinderen Kooijman toch iets goeds binnen.

Maar de tijden werden slechter en slechter. Het kon niet uitblijven. Er moest eten worden gehaald bij de gaarkeuken in de Heiliglevenstraat. “Wat was dat vies. Zelfs met kerst kregen we aangebrand eten.” Ook aan kleding en andere spullen kwam steeds meer gebrek. De stichting ‘De Hark’ (Hulp Actie Rode Kruis) leverde kleding af in het St. Josephgebouw. Jeanne ging daarnaar toe om kleding voor het gezin te halen.

Op bezoek

Pa Kooijman lag al maanden in het ziekenhuis en had al die tijd geen bezoek gekregen. Samen met tante Toos Koster ging Jeanne op weg om haar vader te bezoeken. Zij mocht de fiets van Anna van Rooijen gebruiken. “Het regende heel hard. Daardoor durfden we te gaan. We dachten dat de Duitsers liever binnen zouden blijven dan dat zij op pad waren. Dit bleek niet het geval te zijn. Op Strijkviertel werden we gewaarschuwd dat de Duitsers in De Meern fietsen aan het vorderen waren. We hebben toen de fietsen langs de kant van de weg verstoppt en zijn lopend verder gegaan. In de buurt van de aluminiumfabriek op Ouderijn werden we vanuit de lucht beschoten. We lagen plat op ons buik op de brug. Eindelijk konden we verder. In Utrecht was het ook erg onrustig. Drie keer werden we een portiek in geduwd om ons te beschermen. Het was te gevaarlijk om op straat te blijven.” Het lukte Jeanne en tante Toos om het ziekenhuis te bereiken en op bezoek te gaan bij Pa Kooijman. Jeanne zag na maanden haar vader weer. Maar toen moesten zij weer naar huis. Eerst weer lopen naar de Strijkviertel, daarna weer fietsend naar huis.

Een jaar na zijn beschieting mocht Pa Kooijman naar huis. Piet van der Linden haalde hem met paard en wagen op. Als bescherming waren er witte vlaggen aan de wagen gebonden zodat zij vanuit de lucht zichtbaar waren als goed volk.

Eindelijk na een jaar zat de vader weer in zijn gezin. Na een paar dagen vroeg hij aan zijn vrouw: “Wanneer komen ze (dokter, pastoor, burgemeester, de gemeente enz.) het geld brengen?” Hij wist niet beter dan dat zijn vrouw en kinderen door hen ondersteund waren. Toen pas vertelde zijn vrouw hem dat zij helemaal niets van de toegezegde hulp had gekregen. Integendeel. Zij had hulp uit onverwachte hoek gehad. Zij werd ondersteund door ‘De Winterhulp’ een goede doelenorganisatie opgericht door de Duitsers en georganiseerd door de NSB’ers.

Bevrijding

Het voor jaar van 1945 was heel erg warm. “We sliepen met de ramen open. Boer Piet van der Linden had vee staan op de Achterbaan. In alle vroegte ging hij op 5 mei naar zijn vee en kwam onderweg Gert Vendrig van de IJsselkade tegen. Die vertelde: ‘het is vrede maar je mag het nog niet verder vertellen.’ Hij had stiekem naar de Engelse radio geluisterd. Wij hoorden dat, dankzij het mooie weer, ook.”

Jeanne kan zich geen bevrijdingsfeesten herinneren. Wel vertelt zij over de ‘Moffenmeiden’ die naar het Stadhuis werden gebracht en daar werden kaalgeschoren, uitgescholden en bespuugd.

De Kleine Man

Door alle ontberingen die de bevolking tijdens de moeilijke oorlogsjaren had doorstaan was er een grote saamhorigheid ontstaan. “In de Verlengde Hoogstraat, Achterbaan en Havenstraat woonden meer dan honderd kinderen. Het waren allemaal grote gezinnen. Na de oorlog werd de buurtvereniging ‘De Kleine Man’ opgericht. Jarenlang hebben we met elkaar gezellige activiteiten georganiseerd. Nog steeds is er een band met de mensen die daar toen woonden en met wie wij al deze verschrikkingen hebben doorstaan.

Naast de verhalen van de familie Kooijman weet Jeanne ook veel te vertellen over andere gebeurtenissen in Montfoort.

Over de Nederlandse legerleiding die in de jongensschool gehuisvest waren. Op 5 mei 1940 waren zij vertrokken.

4 en 5 mei comité Montfoort

OORLOGSVERHALEN

Doktersdochter Mia van der Heyden was getrouwd met baron van Voorst tot Voorst, hij had een hoge functie in het Nederlandse leger. Ook zij waren vertrokken.

Over het bombardement in de Heiliglevenstraat, Lange Kerkstraat en Om 't Wedde. Bij dit bombardement kwam er een baby in de Lange Kerkstraat om. De moeder van de baby (Aagje) zat op dat moment in de Rk-kerk. Bij thuiskomst vond zij haar baby dood. Over Manus Beerhuizen van wie Jeanne altijd een dubbeltje kreeg. Op die ongeluksdag ging hij naar de kerk. Na de kerk was hij dood, geraakt door een granaatscherf.

Over de Russen die ingekwartierd zaten in Rehoboth in de

Korte Kerkstraat. Tante Toos en tante Riek Koster hadden een kruidenierswinkelje in die straat. Zij waren heel bang voor die kerels met hun grote baarden en woeste uiterlijk.

Over de kleding die uitgezocht moest worden in het St. Josephgebouw en die niet altijd even schoon was.

Over de familie Van Rooijen waarvan de jongens boven op het dak van het huis verstopt waren. De Duitsers zagen hen vanaf de toren van de Hervormde Kerk liggen. De jongens werden weggevoerd.

Over de moeilijke tijd na de oorlog. Moeder Kooijman was vaak ziek. Jeanne als oudste dochter moest vaak voor haar broers en

zussen zorgen. Over alle hulp die zij kregen vaak van familie en burens maar ook uit onverwachte hoek.

Vijf oorlogsjaren waren bepalend voor de jeugd van Jeanne Kemp – Kooijman. Vijf jaren waren vol van zorgen en verdriet maar ook vol van saamhorigheid. Vijf jaren waarin vriendschappen voor het leven ontstonden. Vijf jaren die bepalend waren voor de rest van haar leven.

Joke de Wissel

INDRUKKEN EN BELEVENISSEN uit de Tweede Wereldoorlog

Interview met: Wim van Iterson

Datum: februari 2020.

Geboren: 01 maart 1932.

Woonde tijdens de oorlog in de Vrouwenhuisstraat.

Hadden thuis een bakkerij.

Van het begin van de oorlog kan ik me eigenlijk weinig herinneren. Op de radio hoorde je wel: "Het is oorlog, het is oorlog". Ook weet ik nog dat er veel angstige mensen waren. Er waren al snel Duitsers in Montfoort bij de dominee in huis. Wij hebben er ook nog een aantal op de vliering gehad. Die kwamen van het front en hadden helemaal niks. Ze wisten zich aan de pomp in de schuur. Ik als jochie zijnde ging regelmatig naar boven om te kijken. Ik heb daar voor het eerst kunsthoning geproefd. Ik weet ook nog dat twee Duitsers op de motor langs de gracht reden. Ze stopten, gingen even naar mevrouw van Wijk, die woonde daar aan de overkant. Eén ging zich uitkleden. Stond in z'n onderbroek, pakte een geweer en schoot een paar eenden dood. Hij stapte zo de gracht in en haalde die eenden er uit. Die gracht stonk van de smerige bagger. Ging terug naar mevrouw van Wijk en die gooide een emmer water over hem heen. Kleedde zich aan en reed op de motor weer verder. Wat ook gedaan werd, was een handgranaat in de gracht gooien. Dan kwamen de vissen bovendrijven. Ze leefden nog en dan met een net kon je ze zo vangen. Dat deden Duitsers die al langer hier in Montfoort waren. In Montfoort hadden we één joods gezin, Kijzer, maar dat zat in Utrecht ondergedoken. Later in de oorlog kregen we allemaal kleding van de 'HARK', wat het precies betekende weet ik niet. Bij de grens tussen Montfoort en Linschoten stonden aan weerszijden bordjes 'verboden voor joden'. Dus joden konden geen kant op. Ik weet ook nog dat er bij de steenbakkerij, tegenover het Hemeltje, een Duitse slachterij was. Ze pakten in het land zo een koe en die slachtten ze. Mijn vader had een briefje dat hij daar mocht komen. Want daar op een boerderijtje woonde ook een klant van ons. Op een keer zag mijn vader daar een groot stuk vlees liggen met een mes erin. Hij heeft het zo opgepakt en in de kar gedaan. Thuis gekomen vroeg mijn moeder; 'Hoe komt dat mes erin'. Pa zei: "Anders kon ik het zo moeilijk meenemen". Een tante van mij, woonde bij mijn opa in, bij Tabakshof, en daar was ook een Duitser ingekwartierd. Dat was een beetje een hoge ome en die had een motor met zijspan en dan mocht ik wel eens mee. Dan gingen we naar die slachterij en moest hij daar appèl houden. Die jongens, ook Duitsers, stonden dan in hun slagerskleden op appèl. Het was een echte strenge mof. Hij liep er dan langs en als er dan één klomp verkeerd stond dan trapt hij zo tegen hun scheen. Vervolgens stapte hij dan weer op de motor en reed weg. Toen de Duitsers hier al wat langer bij de dominee in huis lagen werden ze een beetje eigen. Het was rond kerst en toen hebben

ze uit baldadigheid alle ruiten kapot geschoten. Maar er was geen glas meer in de oorlog. Toen hebben ze alles met kleine stukjes glas gerepareerd. Bij een van de weinige bommen die op Montfoort zijn gegooid is een jongen, Piet van der Linden, omgekomen. Die woonde in een boerderijtje bij de Achterbaan.

Bij St. Joseph lag een niet ontplofte bom, dat heb ik zelf gezien. We hebben hier in Montfoort ook de inundatie gehad, van wat nu Tabakshof is tot de vliet richting IJsselstein stond alles onder water.

Nederlanders hebben dat aan moeten leggen. Ook in Montfoort moest iedereen die een schop had mee om te helpen. Met de jongens van Van Wijngaarden die op Heeswijk woonden, liepen wij dan in ons zwembroek door al dat water. Bij een sloot gingen we dan kopje onder. We gingen ook eieren zoeken van eenden die nesten hadden in de knotwilgen. Later hebben ze het weer leeg laten lopen en toen moesten NSB'ers die hier uit Nieuwersluis werden aangevoerd, die kade weer afbreken. Ook Montfoortse NSB'ers moesten daarbij helpen. Bij het leeglopen kwamen er allemaal vissen tevoorschijn. Heel Montfoort ging met vis naar huis. Achter op Achthoven was een pseudo vliegveld. De Duitsers hadden daar een vijftal houten vliegtuigen gemaakt om de vijand te misleiden.

Omdat er tijdens de oorlog weinig tabak was, werd er thuis tabak gekweekt. De lichte shag heette 'Virginia' en de zware shag 'Amersfoortse'. De Hollandse regering kocht tabak uit andere landen. Deze tabak heette 'Rhodesia' afkorting van 'Regering Holland Ontdekte De Engelse Stinkstokken In Afrika'. Bij mijn oom Roozenboom op Heeswijk is een Engels vliegtuig neergestort. Het vliegtuig ging bij mijn oom net over het dak en stortte in de IJssel. Heeft daar weken gelegen. De vliegeniers zijn toen in Montfoort begraven. Van één van de vliegeniers, die uit het vliegtuig was gesprongen, kon je de afdruk in het land zien. Mijn broers haalden er vliegtuigglas uit. Er waren haast geen lucifers meer en dat glas brandde lang als je het aanstak. We gebruikten het als een soort kaarsje. Na de oorlog werd er veel gezongen, ik herinner me nog de 'hoki poki'. Er waren mooie buurtfeesten. In de Hoogstraat bij bakker de Rijk stond een boog over de hele straat. Twee jongens van de Rijk speelden daar iedere avond. Het was daar altijd heel gezellig. Ook zijn er in Montfoort na de oorlog enkele meiden, moffenmeiden, kaalgeknipt, net als in Oudewater. Maar daar zijn ze heel snel mee gestopt, toen ze erachter kwamen dat er ook dames van beter gesitueerden niet helemaal zuiver waren. Ja, het gebeurde.

Ik ken ook nog een versje uit de oorlog:

**"Nederland is gevallen door verraad,
Engeland kwam natuurlijk weer te laat.
Adolf Hitler was een ploert,
die op kleine landjes loert,
Engeland waarom kwam je nu te laat".**

We zongen ook nog een vrolijk liedje:

**"Cherio, cherio weg met de zorgen en weg met verdriet,
we komen er wel, maar we zijn er nog niet,
maar de jongens van Tromp en Piet Heijn,
die krijgen ze lekker niet klein.
Er zat vijf jaar de mot in,
maar nu zit er schot in,
Hollanders willen we zijn".**

Op de vraag of de Duitsers wel eens wat gevorderd hadden van de bakkerij van zijn vader, zegt Wim: "Hij pikte zelf wel eens wat". In de meisjesschool aan de overkant van waar wij woonden in de

Vrouwenhuisstraat zaten ook Duitsers Toen ze gingen verhuizen stond de deur open, mijn vader keek even zo rond en zag een emmer met spijkers staan. Hij nam die emmer mee terwijl hij nooit een spijker sloeg. Ook een stoel met een hakenkruis eronder gestempeld. Als er later vertegenwoordigers langskwamen dan zei hij: "Wij hebben een Duitse stoel". Ik weet ook nog dat op de hoek van de Plaats het NSB blad "Volk en Vaderland" werd verkocht. Daar was ook een versje op gemaakt: Op de hoek van de straat, staat een NSB-er. 't Is geen man, 't is geen vrouw, maar een rasplebeër. Met een krant in zijn hand, staat hij daar te venten. En verkoop zijn vaderland voor zes rooie centen.

Wij woonden altijd in de woonkeuken, die was heel groot. Daaronder was een kruipruimte, over de hele breedte. Mijn oudste broer was niet zo handig en mijn moeder was altijd heel bang voor razzia's. Omdat hij niet zo vlug was ging hij bij voorbaat iedere nacht in die kruipruimte liggen. Ik had nog twee broers maar die waren vlug genoeg. Dan ging een kleedje erover en dan wisten ze niks. Maar er is nooit iemand geweest. Aan de gracht stond een heel grote barak van de Duitsers, maar ik weet niet waar die voor diende. Er was toen nog geen snelweg, dus al het verkeer vanaf Gouda naar Utrecht ging over de provinciale weg. Als er dan Duitse

vliegtuigen overkwamen dan schoten ze op alles wat verdacht was. Ik stond toen een keer te kijken met Hans Schalk die doofstom was bij de oude poort van het katholieke kerkhof en toen werd er ook geschoten. Zijn vader, die zat in een schuttersputje en die werd toen doodgeschoten op het moment dat hij eruit kwam om te gaan schaften. Zelfs op een schuit in de Montfoortse Vaart, die in Linschoten hout ging halen, werd geschoten. De schipper van de schuit, de heer Spek, moest het land in vluchten. Later moest iemand zijn schuit die weggedreven was, terugduwen zodat hij er weer op kon.

Ton van der Made

4 en 5 mei comité Montfoort

OORLOGSVERHALEN

HET VORDEREN VAN FIETSEN DOOR DE DUITERS

Juli 1942 eiste de Duitse legerleiding ineens zo’n 50.000 fietsen van Nederlanders. Wat later werd het aantal zelfs verhoogd tot 100.000 fietsen. Wat de reden was van deze grootschalige vordering van fietsen, is nog steeds niet duidelijk. Waarschijnlijk was de reden, dat de Duitse legerleiding bevangen werd door angst voor een geallieerde invasie in Nederland. Als dat zou gebeuren, dan moesten troepen snel naar de plaats van de invasie worden gedirigeerd. De fiets leek daarvoor het ideale vervoermiddel.

De actie leverde in het totaal lang niet het aantal fietsen op, dat de Duitse legerleiding hiervan verwacht had. Mensen waarschuwden elkaar voor de fietsenroof. Duizenden haalden hun fiets net op tijd uit fietsenstallingen en verborgen hun fiets thuis op zolder, of in een schuurtje. Anderen gingen vroeger van hun werk naar huis, om daar hun fiets snel te verstoppert, of zelfs uit elkaar te halen. Weer anderen werden gewaarschuwd voor versperringen op wegen en straten, waar politiemensen hun fiets zouden gaan inpikken.

Deze actie van de Duitsers leidde tot veel verontwaardiging. Tot dan waren er slechts weinig andere daden van de bezetter, die zoveel woede en verbittering opwekten als deze massale rijwielfistal. Van de fiets van een Nederlander heb je af te blijven!

Na Dolle Dinsdag, 05 september 1944, nam het vorderen van fietsen nog meer toe. Als gevolg van de snelle opmars van de geallieerden op Dolle Dinsdag ontstonden geruchten dat ons land nu wel snel bevrijd zou worden van de Duitse onderdrukking. Onder

RIJWIELVORDERING

OP LAST VAN DEN ORTSCOMMANDANT TE HAARLEM DIENEN
ALLE INWONERS VAN HEILOO, (OOK EVACUEE'S),
heden den 9en October 1944, vóór 15.30 uur, hun RIJWIELEN AAN HET
GEMEENTEHUIS IN TE LEVEREN.

Zij, die in het bezit zijn van een vrijstelling van vordering, dienen hiervan
bij de inlevering kennis te geven.

**Indien aan deze oproep niet ten volle wordt
voldaan, zullen TIEN INWONERS dezer
gemeente WORDEN GEËXECUTEERD
als repressaille.**

DE BURGEMEESTER VAN HEILOO.

Duitsers en N.S.B.'ers brak paniek uit. Velen sloegen op de vlucht naar het oosten en noord-oosten. Voor die vlucht was het handig, wanneer je -al dan niet met een pistool in de hand- een fiets kon vorderen.

Nog dramatischer werd het na medio oktober 1944. Toen de Duitse autoriteiten opdracht gaven om in Nederland alle fietsen en fietsonderdelen bij de handel en de bevolking af te pakken om naar Duitsland te versturen.

Voor zover kon worden nagegaan in het archief van het RHC Rijnstreek en Lopikerwaard (te Woerden), werden er in Montfoort van 29 mensen fietsen door Duitsers afgepakt. Niet bekend is hoeveel gevorderde fietsen van inwoners van Montfoort, terug bezorgd konden worden.

Kees Bazuine

Bron: Archief RHC Rijnstreek en Lopikerwaard (te Woerden), archief Montfoort, nr. M093, inv. nr. 2536.

Lijst van personen, die een rijwiel zijn kwijtgeraakt door vordering of diefstal vanwege Duitse instanties.		
Brand, Adrianus A., Achterstraat A 76	merk Teco, verdere gegevens onbekend.	heerenrijwiel
Vergeer, Antonius Marinus, Lievrouwerracht B 183a	merk Riston met kettinkkast en klokslot.	damesrijwiel
Kemme, Joannes Bernardus, Hoorstraat B 2	zonder merk, met nieuwe distributiebanden.	damesrijwiel
Vendrie, Cornelis, Verlenede Hoorstraat A 49	merk Burver, met fietspomp en snelbinder.	heerenrijwiel
Tijssen, Johannes Marinus, Lievrouwerracht B 171	merk Gazelle, met kettinkkast, jasbeschermer en elektrische lamp.	heerenrijwiel
Vergeer, Hendrikus, Keizerstraat A 153,	merk Pama nr 047 met luchtbanden.	heerenrijwiel
Hoorendoorn, Krijn, Keizerrijk A 234	merk Gazelle met versnelling en nikkele velling.	heerenrijwiel
Kooijman, Johannes, Verlenede Hoorstraat A 46	zonder merk.	heerenrijwiel
van Zijl, Simon, Lance kerkstraat B 133	merk Gazelle, nieuw met elektrische lamp	heerenrijwiel
Bos, Cornelia Janneke, Keizerstraat A 149	Torpedo-naaf, nikkelstuur en trappers.	damesrijwiel
Bos, Trijntje, Om 't Hof A 206	merk Simplex, nr.08847 met massieve banden.	damesrijwiel
Wed. Vermeij, Anthonis, Plaats A 137	merk Burgers, geheel nieuw met nieuwe banden.	transportfiets
Kolfschoten, Johannes, Wesselskade A 285	Rapido, celuloïd stuur met nieuwe banden en kettinkkast.	heerenrijwiel
van Tellin, Franciscus, Keizerstraat A 162	merk Burgers	damesrijwiel
van der Does, Johannes Adriaan, Buiten de Willekopperpoort B 203a	heerenrijwiel, merk Spontaan.	heerenrijwiel
Kijzer, Jacob, Keizerstraat A 154	merk Eysink	1)heerenrijwiel
Ekelschot, Theodorus, Hoorstraat B 26	2) transportfiets merk Ermo.	2)heerenrijwielen
den Houdijker-van Rossum, Quirina Alida	1) Pama framennr.969379 doortrapper	transportfiets
Tabakshof A 224	2) Riston framennr. 108262 trommelrennen	transportfiets
Ermo merk Crown met elektrische lamp		
Zinla-banden		
Bierlaagh, Cornelis J. Hoorstraat B 14	Ermo, met Ermo-luchtbanden.	heerenrijwiel
Eskes, Aart, Plaats A 136	merk onbekend	heerenrijwiel
van Rossum, Antonius Fredericus, Hoorstraat A 25a	merk onbekend	"
van Rossum, Johannes A. Hoorstraat B 31	merk onbekend	"
Vergeer, Marinus, Hoorstraat B 22	merk onbekend	"
den Houdijker, Antonius J. Buiten de Wesselpoort A 278	merk onbekend	"
de Rijk, Gerardus, Hoorstraat B 21	merk onbekend	"
van Wijn, Petrus, Hoorstraat B 10	merk onbek.	"
van Rooijen, Cornelis C. Verl. Hoorstr.A44	"	"
van Kooten, Jan Hoorstraat B 7	"	"
de Wit, Peter, Koerte Kerkstraat B 134	"	"

Al deze mensen wilden hun fiets terug !

Bron: Archief RHC Rijnstreek en Lopikerwaard (te Woerden), archief Montfoort, nr. M093, inv. nr. 2536.

4 en 5 mei comité Montfoort

OORLOGSVERHALEN

HERINNERINGEN AAN de Tweede Wereldoorlog in Montfoort

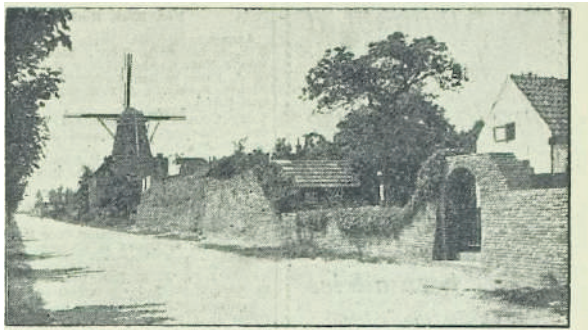
Interview met Gijsbert van Ballegooijen
Geboren Montfoort, 18 juli 1931, heeft gewoond aan de Lieve Vrouwegracht.

Het begin van de oorlog

Bij het uitbreken van de oorlog was ik negen jaar. Mijn vader was al geruime tijd niet thuis. Tijdens de mobilisatie werd hij in augustus 1939 opgeroepen om zich in het dorp Ingen in de Betuwe te melden. Daar kreeg hij de opdracht om in Kesteren een steenfabriek te bewaken, waarin munitie lag opgeslagen. Omdat mijn vader in de mobilisatietijd langere tijd van huis was, trok mijn moeder samen met mijn oudere broer en mij in bij een tante. Die woonde in een huis dichtbij de coöperatie "De Vier Gemeenten". Die lag op de plaats waar nu Vianen Kozijnen ligt.

Toen de oorlog vroeg in de ochtend van 10 mei begon en de dag daarna ook de stellingen op de Grebbeberg werden aangevallen, maakten mijn moeder, mijn oudere broer en ik ons behoorlijk wat zorgen. Kesteren (de plaats waar mijn vader een munitie-opslag moest bewaken) ligt net even ten zuiden van de Grebbeberg, aan de andere kant van de Rijn. En we wisten dat daar in dat hele gebied hard werd gevocht en met groot geschut werd geschoten. Gelukkig kregen wij kort na de overgave van Nederland een brief van mijn vader, waarin hij liet weten in Vianen te zijn.

De Duitsers kwamen Montfoort binnen via Tabakshof. Van de eerste oorlogsdagen herinner ik mij de stromen evacué's, die naar en door Montfoort trokken. En die -dat weet ik van de verhalen, die hierover in Montfoort rond gingen- op de Provincialeweg door plotseling opdoemende vliegtuigen met mitrailleurs werden beschoten; waarna de vliegtuigen bommen afwierpen. Deze eerste oorlogshandelingen in Montfoort leidden tot drie doden, de nodige gewonden en aanzienlijke schade. Er viel een bom op de Provincialeweg, vlak bij het poortje in de stadsmuur. Die ontplofte daar net op het moment, waarop een motorrijder op een lichte motor voorbij kwam. De ontploffing was zo zwaar, met zo'n donderende knal en drukgolf, dat de motor met berijder en al in de Gracht belandde. De berijder krabbelde gelukkig al snel weer op de kant. De motor werd er later met vereende krachten uitgetrokken. Waarna die enige dagen heeft staan drogen in een loods van het Nederlandse leger, die in het park stond ongeveer op de plaats waar nu de fiets- en voetgangersbrug over de Gracht ligt. Een gedeelte van de muur en het poortje waren goed beschadigd.

23 juli 1941 Rotterdamsch Nieuwsblad.
Rechts het poortje waarvoor de bom op de Provincialeweg zou zijn gevallen.

Ook vielen er nog drie bommen in het land van boer Van der Neut. Die veroorzaakten drie enorme kraters in zijn land. Dat land lag ten zuiden van de plek waar nu de Willeskoppige stier staat.

De bommen waren vermoedelijk bestemd voor een divisie van het Nederlandse leger, die tijdens de mobilisatie van Nederland in Montfoort ingekwartierd was. Tijdens het bombardement waren de militairen van de divisie al naar elders vertrokken, om ons land te verdedigen.

Na de overgave van Nederland kreeg Montfoort in september 1940 wederom met een inkwartiering te maken. Nu van zo'n 250

Duitse militairen. De School met den Bijbel, waarop ik zat, werd hiervoor gevorderd. Mijn klasgenoten en ik konden hierdoor niet meer naar school. Om ons toch wat onderwijs te kunnen geven, formeerde meester Brunesse kleine groepen, waaraan hij op wisselende tijden in de voorkamer van zijn huis in de Heiliglevenstraat onderwijs gaf. Soms ook werd hiervoor uitgeweken naar de Landbouwschool. Een school met één klas, die lag bij de Hofdijk, aan de IJsselkant. Op de plek waar nu de Rowanbasis van Scouting Montfoort is.

Onmiddellijk na de capitulatie van Nederland en het begin van de bezetting gaven de Duitsers aan dat het niet de bedoeling was om ons land de vrijheid te ontnemen. En dat zij met ons op vriendschappelijke basis, zo gepast mogelijk wilden omgaan. Al snel werd duidelijk dat de werkelijkheid wel anders lag. Werd mensen bijvoorbeeld eerst gevraagd om op vrijwillige basis werkzaamheden voor de Wehrmacht te verrichten, al snel sloeg dit om in "Befehl" en werd je behandeld als militair met een schop, die dan wel zoals een geweer op de schouder gedragen moest worden. Het "schnell, schnell, schnell, laufen!" was bij de uitvoering van de werkzaamheden niet van de lucht. Op toenemende anti-Duitse acties, zoals sabotage en verzet, reageerden de Duitsers met steeds zwaarder wordende represaillemaatregelen.

Arbeitseinsatz

Als één van een groep van wel zo'n vijftien man, werd mijn vader al in 1942 in het kader van de Arbeitseinsatz opgeroepen om in Duitsland te gaan werken. Overwogen werd om hem te werk te stellen in een plaats die dicht bij de Nederlandse grens lag en aan de andere kant ook dicht tegen het Ruhrgebied aan. Dit laatste leek mijn vader nu niet bepaald gunstig en toen hij hoorde dat Berlijn ook een mogelijkheid was, gaf hij aan daar naar toe te willen. In Berlijn dacht hij voorlopig veiliger te zijn en kreeg hij werk in de voedselvoorziening, zoals bijvoorbeeld het leveren van aardappels aan hotels en ziekenhuizen. Het grootste deel van het loon, dat vader daar verdiende, werd overgeschreven naar mijn moeder.

Beschietingen

Naarmate de oorlog langer duurde, verschenen er vaker geallieerde vliegtuigen boven Nederland, die speurden naar Duitse doelen, zoals Duitse leger- of stafwagens, munitie-, brandstof- en voedselvervoer, of verplaatsingen van soldaten. Deze acties waren erop gericht om de Duitse aan- en afvoerroutes te vernietigen. Ik weet van een aanval op een Duitse auto op Heeswijk ter hoogte van de A.R.O. Dat was een steengaasfabriek. Die Duitse auto reed daar op de Provincialeweg en werd ontdekt door een geallieerde vlieger. Het vliegtuig klom naar boven. De chauffeur van de auto probeerde dekking te vinden op en onder het groen. In een steile vlucht dook het vliegtuig naar beneden richting auto en dan ineens het gierende, snerpende geluid van kogels. De bedrijfsleider van de A.R.O., mijnheer Schalk, liep daar juist even in de buitenlucht. Hij probeerde nog snel in een uitgegraven "dekkingsput" te duiken. Die lagen daar, om de zoveel meter, langs de Provincialeweg. Maar hij was te laat en werd dodelijk getroffen. Een vrouw en vier doofstomme kinderen achter latend.

Ook heb ik gezien hoe in Willeskop een oplegger met vaten brandstof door een vliegtuig in brand werd geschoten. Dat was niet lang voor de bevrijding. De oplegger stond eerst enige tijd, met een trekker ervoor, bij de Heeswijkpoort. Totdat ik de oplegger weer zag in Willeskop. Nu zonder trekker ervoor. Staand aan de rechter kant van de weg, richting Gouda. Tijdens de beschieting door het vliegtuig kwam een vrouw een huis uit. Waarschijnlijk om te kijken, wat er gebeurde. Door rondvliegende kogels en scherven werd zij dodelijk getroffen.

Een hongertocht

Hoe langer de oorlog duurde, hoe groter gebrek aan van alles ontstond. Vooral aan levensmiddelen. Veel mensen leden honger. Montfoort kreeg een gaarkeuken in het Kasteel, waar je op vertoon van een bonnenkaart éénmaal per dag een waterige stampot, kool of soep van aardappel-schillen kon krijgen. Daarnaast mocht ik gelukkig iedere dag zo'n twee flessen met melk bij boeren op Blokland halen, één bij Van den Brink en de andere bij Dorrestein. Op gegeven moment besloot mijn moeder, samen met een oom en tante, dat zij gezamenlijk en met haar beide zonen -in de herfst van 1944- richting Zwolle en zo nodig verder zouden trekken, om te proberen voedsel te verzamelen. Voorbij de IJssel was nog voldoende voedsel. Er werden twee karren meegenomen. Eén wat grotere handkar en één wat kleinere kar. Die kleinere kar had ik gemaakt. Vooraan zat een soort trekhout. Voorop liepen tante en moeder met de handkar. Die trokken de handkar aan een lijn, verbonden aan een brede band, die over een schouder geslagen werd. We noemden dat een "haan" (vgl. de foto, de voorste linker man). Oom trok de kar met zijn handen. Vlak achter de handkar liep ik met de door mij gemaakte kar, samen met mijn broer, die helaas al snel problemen kreeg met het lopen en steeds slechter ging lopen.

Het was een heel eind en we moesten dagen lopen. 's-Nachts sliepen we, bij mensen die onderdak boden, meestal in een schuur of stal. Ook werd er in hooibergen, of in scholen geslapen. We trokken door Zwolle naar Balkbrug, waar we 2 à 3 dagen bleven en in een school sliepen. Mijn moeder, tante, broer en ik bleven in Balkbrug om te proberen granen te verzamelen. Oom ging in de omgeving op zoek naar aardappels. Het lukte om onze karren redelijk gevuld te krijgen. Waarna we huiswaarts keerden.

Op de weg terug werden wij bij de brug over de IJssel tegen gehouden. We moesten terug naar beneden, waar vlak langs de IJssel een soort parkeerterreinje lag. Daar stond ook een keet. Voor die keet werd onze lading gecontroleerd door een landwacht. "Voor hoeveel personen is dat voedsel?" vroeg hij. "Voor drie gezinnen", antwoordde oom. De zakken werden geteld. Waarna de landwacht de opdracht gaf om drie zakken met aardappels bij de keet neer te zetten. Oom pakte een zak met aardappels van de handkar en zette die bij de keet. Intussen was alweer een volgende groep "hongertrekkers" gearriveerd. En de daarop volgende groepen waren ook al in aantocht. De nieuwe groep had nu de aandacht van de landwacht. Oom zag dat en nam de net bij de keet neergezette zak aardappels zo onopvallend mogelijk weer mee terug naar de handkar. Zo goochelend met zakken liep hij een aantal keren heen en weer tussen keet en handkar. We mochten vertrekken. . . . Pas toen wij een eind verwijderd waren van de brug (met moeite, we moesten een stevige helling op, waarin ook nog eens een steile bocht genomen moest worden) vertelde oom, dat hij bij de keet maar één zak met aardappels had laten staan. Hierna liepen we toch maar zo snel als mogelijk door. Bang, dat dit ontdekt werd en wij een groep vijandige landwachten achter ons aan zouden krijgen. Pas toen wij voor ons gevoel ver genoeg van de brug waren -ook met het oog op mogelijke bombardementen op de brug- sloegen wij een zijweg in naar rechts, om een slaapplek te zoeken. Die vonden we, maar wel moesten we, om daar in een schuur te mogen slapen, al onze lucifers inleveren. Voor het koken van aardappels kregen wij een pan. In die pan mochten wij de geschilde aardappels naar de keuken van de boerderij brengen, waar de aardappels dan gekookt werden. De mensen van de boerderij waren bang, dat wij in de schuur brand zouden

4 en 5 mei comité Montfoort

OORLOGSVERHALEN

veroorzaken. De volgende dag kregen wij, voordat wij verder trokken, al onze lucifers terug.

Mijn broer kreeg steeds meer moeite met lopen. Geleidelijk aan konden wij slechts met hem verder komen door hem half zittend en liggend op de kleine kar voort te trekken. Tussen de middag gingen wij schooieren bij huizen en boerderijen om wat te kunnen eten. Daarmee had ik -als jongste- best vaak succes. Ik kreeg dan een boterham, of zoals mij eens in de buurt van Nijkerk overkwam een pannetje met eten. Ik klopte aan bij een huis. Een oud vrouwtje opende de deur. Ik vroeg haar om eten. Ze zei “wacht maar even”. Na een tijdje kwam ze terug met een pannetje warme snijbonen. Heerlijk, dat hield ik dan natuurlijk niet voor mijzelf alleen. De anderen kregen daarvan ook te eten.

Hoe dichter we bij Amersfoort kwamen hoe drukker het werd. Een armzalige, steeds groter wordende stoet van mensen. Mensen, die liepen op totaal versleten, natte schoenen met bebloede voeten. Mensen op gammele fietsen met houten banden, of rijdend op de velgen. Mensen zwoegend op bakfietsen of achter karren. Richting het zuid-westen huiswaarts kerend, met een grotere of kleinere buit van levensmiddelen en richting het noord-oosten op zoek naar dat o zo begeerde en levensreddende eten.

Eenmaal aangekomen in Amersfoort stonden we ineens met onze karren voor een behoorlijke helling: de Amersfoortse Berg. 't Zou moeilijk worden om vooral de geladen handkar daarop te duwen. Met het oog op de situatie van mijn broer, besloten wij dat hij bij de kleine kar onderaan de helling zou blijven. De andere vier (moeder, tante, oom en ik) zouden de handkar gezamenlijk naar boven duwen. Waarna de kleine kar met mijn broer zou worden opgehaald. We waren met de handkar nog maar net boven, of we hoorden achter ons iemand aankomen. Toen we ons omdraiden, zagen wij een Duitse soldaat, die mijn broer in een brandweergreep de helling opdroeg. Heel aardig, maar toch maar vlug naar beneden, om snel de kleine kar op te halen. Bang, dat de kar met ons ingezameld voedsel, handbagage en al weggehaald zou worden.

Eenmaal thuisgekomen, werd de dokter bij mijn broer gehaald. 't Zag er niet best uit. De dokter adviseerde volledige rust. Nam hij die niet, dan dreigde hij twee tenen te verliezen. Gelukkig kwam het met rust wel goed.

Terug in Montfoort hoorden wij van andere hongertrekkers verhalen over:

- beschietingen van mensen tijdens hongertochten door vliegtuigen;
- dagenlang in kletsnatte kleren door de stromende regen lopen;
- wegversperringen opgeworpen door Duitsers, waar mannen opgepakt werden om voor Arbeitseinsatz naar Duitsland gestuurd te worden, of nog redelijke fietsen werden ingepikt en
- het vorderen en afpakken van voedsel van hongertrekkers. Gelukkig hadden wij met vrijwel niets van dat alles te maken. Wij waren slechts één zak met aardappels bij de IJsselbrug kwijtgeraakt. Dankzij slim en brutaal handelen van mijn oom bleef dit tot één zak beperkt.

Angst dat oom zou worden opgepakt hadden wij ook niet zo. Hij was al ouder dan 40 jaar. En vrijwel al de tijd, die wij zijn weggeweest, was het droog en zwaar bewolkt. Geen ideaal vliegweer, dus slechts weinig vliegtuigen in de lucht.

Waar ik wel nog eens met afschuw aan terugdenk, is de zooi en troep, die mensen van een sanitaire voorziening konden maken in een school, of ander gebouw waar wij mochten slapen. “Wat een viezeriken heb je toch”.

Bommenwerpers en jachtvliegtuigen

In de laatste maanden van de oorlog zag de hemel geregeld zwart van de bommenwerpers, die begeleid door jachtvliegtuigen naar Duitsland vlogen, om daar hun bommenlast te laten vallen. Ook 's-nachts hoorde ik vaak het monotone gebrom van vliegtuigen.

Buiten moest je overdag steeds goed op je hoede zijn. Uitkijken en je oren gespijt houden of er geen geallieerde jachtvliegtuigen

aankwamen. Continu op zoek naar “verdachte” Duitse doelen. Kwam je daarbij terecht en hoorde je een jager naderen, zorgde dan maar dat je weg kwam en dekking vond . . . Eénmaal zag ik in een weiland een jachtvliegtuig op de grond liggen. Waarschijnlijk daar terecht gekomen door pech of door een tekort aan brandstof.

Wat ik mij ook nog goed herinner is, dat ik op een dag met mooi droog, koud winterweer in de polder een boom aan het omhakken was. Boven mij hoorde ik motoren van een bommenwerper. Toen ik opkeek, zag ik ineens vanuit die bommenwerper in een soort flits twee “bomachtige” voorwerpen vlak naast elkaar naar beneden vallen en in het weiland in de grond slaan. Wat dat was? Ik denk, dat het twee bommen waren, die niet goed functioneerden. Die bij het bombarderen niet van het vliegtuig zijn losgekomen. Blevен haken. Daar moesten de vliegers natuurlijk vanaf en dus werden ze gedropt boven het weiland. Wat het nu echt was, weet ik nog steeds niet. Maar ik houd het erop, dat ik aan de voorkant van die twee “bomachtige” voorwerpen twee scherpe punten zag. Dan zouden het brandbommen kunnen zijn geweest. Ik heb er nog altijd spijt van, dat ik niet even de moeite heb genomen om naar de boerderij te lopen, om de mensen daar te vertellen, dat er twee niet ontplofte brandbommen in hun weiland waren terecht gekomen.

Een shockerende dag

Zaterdag 31 maart 1945 was voor Montfoort een treurige en shockerende dag. De aanleiding daarvan ken ik van de verhalen. In de nacht werden in een weiland langs de Waardsedijk in Snelrewaard munitie en wapens gedropt. Leden van een verzetsgroep zouden dit binnenhalen. Munitie, wapens en nog wat andere goederen waren verpakt in containers. Eén van die containers ontplofte bij de landing en vloog in brand. Door de felle verlichting die volgde, ontdekten de Duitsers, dat daar wat gaande was. Net toen de verzetsmensen vrijwel alles in een boerderij hadden binnen gebracht, werden zij betrapt. De verzetsmensen vluchtten zoveel als mogelijk alle kanten uit. Drie van hen bleven bij elkaar en werden in het donker beschoten. De middelste van de drie werd geraakt en viel dodelijk getroffen neer. Alle andere verzetsmensen wisten uit handen van de Duitsers te blijven. 's-Morgens brachten de Duitsers de gedode verzetsman, de 20 jarige Abraham Colijn uit Harmelen, op een kar naar een plaats bij de garage van Van Rossum in de Lieve Vrouwegracht. Daar lieten zij het dode lichaam de hele dag liggen. Dat heb ik daar gezien. Dat heeft een diepe indruk op mij gemaakt. De plaats naast de garage van Van Rossum.

Intussen deden de Duitsers er van alles aan om ook de overige verzetsmensen te pakken te krijgen. 't Was me een drukte en geschreeuw van jewelste. Met een pistool in de aanslag, werd er naarstig gezocht in de omgeving. Duitse soldaten renden het hotel-restaurant “De Zwaan” in en uit, om nieuwe orders te halen. 's-Middags werd ineens alles met een heftig schieten afgezet en werd ook de pastorie van de katholieke kerk doorzocht. Pas in de avond werd het eindelijk wat rustiger. Maar bij menige Montfoortenaar zat, met het verdriet, de schrik er goed in.Er werd gelukkig geen enkele verzetsman meer gevonden.

Bevrijding

Van de bevrijding weet ik mij niet meer zoveel te herinneren. Wel weet ik, dat in Montfoort bekend was, dat alle in Nederland aanwezige Duitse strijdkrachten zich op zaterdag 5 mei 1945 hadden overgegeven. In Montfoort was op die dag nog geen enkele geallieerde soldaat te bekennen. En de Duitsers, waaronder hier de nodige SS-ers,

stelden dat verhalen over overgave slechts goedkope propaganda-praatjes waren. De Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten waarschuwden om voorzichtig te zijn met vlaggen en feesten, zolang er nog geen geallieerde troepen waren en de Duitsers nog gewapend rondliepen. In Oudewater dachten leden van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten wel de macht te kunnen overnemen. Dat pikten de Duitsers niet. Vanuit Montfoort gingen Duitsers (waaronder SS-ers) naar Oudewater. Daar kwam het tot een vuurgevecht, dat tot doden leidde. Want ja, die SS-ers, dat waren meestal lui met een grote felheid in zich. Ik heb eens gezien hoe een op de Julianalaan fietsende SS-er door een hond werd achtervolgd. De hond blafte en dreigde de man in de benen te bijten. De SS-er haalde zijn pistool uit zijn holster, draaide zich om en schoot de hond door de kop.

Pas op maandag 7 mei werd er gefeest en gevlagd in Montfoort. In de Keizerstraat liepen veel mensen verkleed rond.

Niet lang hierna, keerde mijn vader gelukkig terug uit Duitsland.

Wat ik als laatste wil vertellen, is dat zo vanaf de maanden april, mei 1944 de Duitsers grote delen van de landerijen ten oosten van Montfoort onder water zetten (inundatie). Dit om te voorkomen, dat bij een geallieerde inval hier vliegtuigen zouden kunnen landen. Na de oorlog werden deze landerijen weer droog gelegd. Er was niets mooiers in die tijd om naar die droogvallende landerijen te gaan en daar te gaan vissen. Niet met een hengel, maar gewoon met je handen. Mijn vader deed dat een keer.

Kees Bazuine

Gijsbert van Ballegooijen,

4 en 5 mei comité Montfoort

OORLOGSVERHALEN

EEN GROOT GEZIN IN OORLOGSTIJD

Herinneringen van mevrouw Corrie Tuls – van Dijk (96)

Het gezin Van Dijk woonde in 1940 in de Mannenhuisstraat. Er waren tien kinderen maar een aantal waren al getrouwd en woonden niet meer thuis. In de vroege ochtend van 10 mei, op Pinksterochtend, brak de oorlog uit. Moeder Van Dijk riep onder aan de trap: "Toon, Toon, de oorlog is uitgebroken. Kom gauw." Het is de eerste oorlogsherinnering van mevrouw Corrie Tuls – van Dijk. Zij was op dat moment 16 jaar.

Het bombardement op Montfoort kan zij zich ook nog goed herinneren. "Mijn zus Hennie en schoonzus Jaan Meervijk fietsten toen over de Nieuwe Weg (Provinciale Weg). Jaan had een kind voorop. Zij fietsten net bij het kleine poortje in de stadsmuur toen er werd gebombardeerd. Direct lieten zij zich plat op de grond vallen. Het kindje beschermend onder hen. Gelukkig werden zij niet geraakt.

Corrie werkte in de eerste oorlogsjaren op een atelier in Woerden, zij was daar naaister. Samen met twee meisjes van Spruit fietste zij dagelijks heen en weer naar hun werk. Soms ging Corrie ook weleens naar haar getrouwde zus Jo in Kockengen. Op een keer fietste zij vandaar terug naar huis. De tocht leidde door een weiland. Daar stonden Duitse soldaten te controleren. Corrie werd terug gestuurd. "Ik ben toen maar bij mijn zus blijven slapen. De volgende dag kon ik er wel door." Het was een angstig en spannend moment.

Zus Mia woonde met haar man in Zeist. Hij was melkboer. Zij waren in blijde verwachting van een baby. Tijdens het melkventen was er een razzia. Melkboer Van der Hoeven werd opgepakt en naar Velp gebracht, daar werd hij te werk gesteld. Hij moest met nog een aantal mannen gaten graven langs de weg. Terwijl zij daar aan het werk waren, kwam er een bommenwerper over. De mannen werden beschoten. Daarbij werd melkboer Van der Hoeven dodelijk geraakt. Voor de begrafenis ging het gezin Van Dijk naar Driebergen. Ook de twee broers Jan en Toon gingen mee. "Dit was heel spannend. Je kon ze zo kwijt zijn. Op een gegeven moment hoorden we paardengegetrappel en wisten niet wat dat was. We hebben toen even gewacht tot dat alles voorbij was en we weer verder konden. We waren echt blij toen we met z'n allen weer veilig thuis waren." De baby werd na het overlijden van de vader geboren.

De twee broers Jan en Toon werkten in Willeskop. Dagelijks gingen zij op de fiets naar hun werk. Het was altijd spannend of zij weer gezond en wel thuiskwamen. Later werden de twee jongens te werk gesteld in Duitsland. "Zij werkten net over de grens maar dat wisten wij thuis niet. Dit hoorden wij later pas."

De tijd verstreek en het werken in Woerden werd voor Corrie steeds moeilijker. "We hoefden eerst alleen nog maar op zaterdag te komen, later stopte dit ook." Vanaf dat moment bleef zij thuis. Zij hielp haar moeder bij de dagelijkse huishoudelijke klussen. "Ik was de jongste in het gezin en een jongste blijft altijd de jongste." Haar broers en zussen gingen het huis uit maar Corrie bleef thuis. "Er was altijd werk. Veel spullen en levensmiddelen kwamen op de bon. We waren echt zuinig op de bonkaarten. Het was passen en meten. Kleding werd vermaakt en er was altijd wel een breiwerkje van uitgehaalde wol." Schoenen raakten versleten en het gezin liep op klompen. "Er was een klompenmaker Vergeer in de Mannenhuisstraat en Bertus Baars op het IJsselplein maakte ook klompen. Mijn jongste broer moest altijd de 'klompies' halen.

Ondanks de voedselbonnen werd het steeds moeilijker om aan eten te komen. Oudere zus Co ging met een kind op de fiets op voedseltocht maar zij kreeg weinig. Later ging zij op pad met zus Hennie. Zij gingen richting Zwolle. 's Avonds waren zij te ver weg om naar huis terug te keren. Zij mochten bij een boer in het stro slapen. 's Nachts hoorden zij het geritsel van een heleboel muizen in het stro. Echt geslapen hadden zij niet maar zij moesten de volgende dag wel verder.

Op een dag ging Corrie met haar moeder naar familie in Utrecht. Zij gingen op fiets. Corrie trappen en haar moeder achterop. "We gingen gewoon. Als je het niet probeert, lukt het zeker niet." En het lukte. Nadat er was bijgepraat ging de tocht weer huiswaarts. "Het is gelukt maar het was wel zwaar. Brug af ging beter dan brug op maar we kwamen weer veilig thuis."

Aan het eind van de oorlog was er bijna geen eten meer. Corrie kan zich de zorgen en het verdriet van haar moeder nog goed herinneren. "Dat is wat voor een moeder als zij haar kinderen geen eten meer kan geven."

Toch kan zij zich niet echt herinneren dat zij honger heeft geleden. "We hadden allemaal wel een tuintje waarin wij groenten

verbouwden." Ook hadden verschillende mensen een volkstuin waarop zij aardappelen verbouwden. In het najaar werden deze , vaak door de jeugd, gerooid. "De jongens rooiden en de meisjes raapten de aardappelen." Eigenlijk was dit best gezellig. Ook aan het schaatsen op de Grote Gracht bewaard Corrie goede herinneringen. "Wij liepen van huis uit zo de gracht op." Het waren een paar ontspannende momenten in oorlogstijd.

De oorlog bleef maar doorgaan. Zeker in de laatste maanden kwamen er veel vliegtuigen over. "We konden precies horen wat voor vliegtuig het was. 'Dat is een jagertje', zeiden we dan tegen elkaar."

Eindelijk was de oorlog voorbij. Corrie kan zich de bevrijdingsfeesten goed herinneren. "Er reden karren vol met juichende mensen door de straten. De mensen dansten op straat. Er was een optocht vanuit de Keizerstraat over de De Plaats. Het was echt indrukwekkend."

Ook kan zij zich nog het muziekkorps herinneren dat speelde op de Koude Hoek. De vrouwen dansten op straat. Corrie stond op de hoek van de Mannenhuisstraat naar hen te kijken. Het zag er zo gezellig uit.

Er was nog iets heel leuks en lekkers. De geallieerden deelden wittebrood en chocolade uit. "Dat was zo lekker maar we groeiden er ook goed van. Dat was wel nodig na de magere oorlogsjaren." De oorlog was voorbij. Als mevrouw Corrie Tuls – Van Dijk daarop terugkijkt, zegt zij: "We hebben meer angst dan hoger geleden. We waren altijd op onze hoede en hadden zorgen om onze broers in Duitsland en de gezinnen van onze zussen. Altijd was er de spanning of er iets zou gaan gebeuren of dat het rustig bleef. Het was altijd riskant."

Het hele gezin Van Dijk overleefde de oorlog. Het gewone leven nam zijn aanvang en kreeg zijn dagelijkse vorm. Maar de herinneringen aan de vijf oorlogsjaren raakten dan misschien op de achtergrond maar werden niet vergeten. Zij kwamen altijd weer naar boven. De herinneringen aan de vijf oorlogsjaren lieten hun sporen achter bij iedereen die de oorlog heeft meegemaakt.

Joke de Wissel

AVONTUURLIJKE EN SPANNENDE OORLOGSJAREN

Herinneringen van Paul Lieshout (92)

Op 10 mei 1940 werd Paul (toen 12 jaar oud) wakker van het geronk van vliegtuigen. "Zij vlogen heel laag en maakten sprongtjes over de bomen." Het is de eerste herinnering aan de oorlog die bij hem boven komt. "Op de brug over de Hollandse IJssel werden mensen aangehouden. Zij moesten 'Scheveningen' zeggen. Konden zij dit goed, met twee harde g's, dan mochten zij erdoor."

Paul herinnert zich nog iets. "Er vielen allemaal verbrande rekeningen en papieren uit de lucht. Die kwamen uit Rotterdam dat zwaar gebombardeerd was en in brand stond. Door de wind werden deze papieren en andere kleine dingen naar Montfoort en omliggende plaatsen geblazen." Ook herinnert hij zich dat bij de koeien de melk gewoon uit de uiers liep. Door alle consternatie waren zij niet op tijd of helemaal niet gemolken.

Tijdens het bombardement op Montfoort zat de moeder van Paul in de kerk. Zij kwam direct naar huis maar kon het huis niet bereiken. Zij werd bij het huis van de brugwachter naar binnen getrokken en zag de bommen vallen. "Zij dacht eerst dat er een portefeuille uit het vliegtuig viel maar er vielen er steeds meer. Dit

bleken dus bommen te zijn die op Montfoort vielen." Ook zag zij een soldaat van het Nederlandse leger die vanuit de Stadspoor met zijn geweer op de vliegtuigen schoot. Dit had echter weinig effect. Maar het was vanaf toen wel duidelijk: Nederland was in oorlog met Duitsland.

Paul bewaart eigenlijk goede herinneringen aan de oorlogstijd. "We waren een groot gezin met uiteindelijk elf kinderen. Acht jongens en drie meisjes. Het was altijd gezellig." Voor de kinderen Lieshout waren de oorlogsjaren een avontuurlijke en spannende tijd. Van alle spanningen en dreigingen tussen de bevolking en de bezetters merkten zij weinig of niets. Hun wereldje bestond uit de landbouwschool, hun woonhuis en de landerijen daaromheen. Van alle gebeurtenissen in Montfoort merkten zij nauwelijks iets.

Hun vader zat diep in het verzet maar daar werd niet over gepraat. Dat hij vaak weg was, vonden zij niet vreemd. Ook bij vriendjes en vriendinnetjes waren de vaders of broers regelmatig een kortere of langere tijd weg. Het ontbreken van vaderlijk gezag gaf hen de vrijheid om die dingen te doen die zij anders niet hadden gemogen. Toen eindelijk de oorlog voorbij was, moesten de kinderen weer in het gareel. Een jonger zusje van

4 en 5 mei comité Montfoort

OORLOGSVERHALEN

Paul verwoordde het zo: “Je kan net zo goed dood zijn, er is nu niets meer aan.”

Deze opmerking gaf de situatie goed weer. Paul begrijpt nu wel dat de meeste mensen er anders over dachten maar hij begrijpt de opmerking heel goed. “We speelden overal en hadden alle vrijheid. Doordat er gebrek kwam aan van alles, werden we uitgedaagd om creatief en innovatief bezig te zijn. We probeerden van alles, we prutsten van alles in elkaar, we bouwden van alles en hierdoor ontdekten we van alles. We waren altijd bezig en tevreden met niets.”

Vader Lieshout was voor de oorlog al bezig met activiteiten die later tot zijn verzetsactiviteiten zouden leiden. “In de jaren dertig bracht mijn vader al mensen uit Duitsland onder bij boeren in deze omgeving. Waarschijnlijk waren dit Joodse mensen maar dat weet ik eigenlijk niet. Er werd niet over gesproken.” Vader Lieshout had als directeur van de Landbouwschool goede contacten met boeren in de wijde omgeving. Ook later, in de oorlog, kwamen deze contacten hem goed van pas.

In de eerste oorlogsdagen werd de Betuwe onder water gezet. De bewoners werden geëvacueerd naar onder andere Montfoort. De evacuees werden opgehaald door inwoners van Montfoort, die beschikten over een auto. Vader Lieshout was één van hen. De evacuees werden ondergebracht bij particulieren en bedrijven. Zo ook bij de familie Lieshout. “De hele kamer en gang waren vol met mensen. Daaronder was ook een lid van de Eerste Kamer,” herinnert Paul zich. Na een paar dagen werden alle mensen weer teruggebracht. Tijdens de terugtocht werden de auto’s op de Viaanse brug onder vuur genomen. Hierbij kwamen twee mensen uit Montfoort, Van Wijngaarden en Looman, om het leven. Vader Lieshout kwam thuis met een gaatje in zijn hoed. Een granaatscherf was rakelings langs hem heen gegaan.

In de eerste maanden van de oorlog ging het dagelijks leven op de vertrouwde wijze door maar daar kwam langzaam maar zeker verandering in. “Er was geen koffie meer daarvoor in de plaats gebruikten we gebrande erwten. Veel boeren ploegden een stuk van hun grasland om en gingen mais en voedsel voor hun dieren verbouwen. Ook plantten zij koolzaad, daaruit konden wij met veel moeite olie halen. Met een mesje werd het zaadje een stukje open gepeuterd, dat werd in de omgebouwde worstmachine gelegd en uitgeperst en druppeltje voor druppeltje kwam er dan olie uit. Het duurde een hele tijd voordat de lamp weer kon branden.”

De Duitsers begonnen met het inzamelen van goederen en grondstoffen. Al het koper moest worden ingeleverd en ook was het verboden om een radio te hebben. Vader Lieshout ontkwam aan het inleveren van zijn radio door te zeggen dat hij alleen goed landbouwonderwijs kon geven als hij de weerberichten kon volgen. De bezetter geloofde hem nog ook.

Het leven werd steeds moeilijker maar hierdoor werd het voor de kinderen Lieshout steeds avontuurlijker. “We kookten eten in een blikje op een houtvuurtje.” Ook de benzine ging op de bon en de auto’s konden niet meer rijden. Vader Lieshout verborg zijn auto in een hooiberg op de Kippekaai (nu IJsselkade).

Vader Lieshout raakte steeds dieper bij het verzet betrokken. “Mijn moeder wist het maar wij de kinderen wisten het niet.” Regelmatig kwam er een verzetsgroep bij elkaar in een café in De Meern. Hier was ook vader Lieshout bij betrokken. Zij bereidden zich voor op de tijd na de oorlog. De verzetsmensen moesten dan het gezag van de Duitsers overnemen. Zij hadden ook al een embleem ontworpen met een bijenkorf, degenen die dit embleem droegen waren het bevoegd gezag. “Mijn vader had een aantal bijenkorven bij ons in de tuin staan. Eén korf had een dubbele bodem daarin lagen alle papieren en de emblemen voor na de oorlog.

De verzetsgroep kwam regelmatig bij elkaar maar waarschijnlijk heeft er toch een verrader bij gezeten. Een hoge officier werd gevangenen genomen. “Bij alle verzetsmensen heersten direct de angst: ‘heeft hij iets verteld en wat heeft hij verteld?’ Waarschijnlijk helemaal niets. Niet één van de verzetsmensen is opgepakt. De hoge officier is wel doodgeschoten.

Eén van de verzetsdaden van vader Lieshout was het zorgen voor eten en valse persoonsbewijzen voor de onderduikers. Op het kantoor waar de bonnen werden uitgedeeld werd regelmatig ingebroken en bonnen gestolen. Van bevriende boeren kregen zij ook voedsel en vlees voor de onderduikers.

Ook kregen zij hulp van politieman Harrie Sas. Hij haalde persoonsbewijzen uit de bakken op het gemeentehuis. Deze werden weer gebruikt voor de onderduikers. “Waarschijnlijk was ik de eerste met een vals persoonsbewijs,” lacht Paul. “Mijn vader had de geboortedatum van mijn zusje en mij omgedraaid. Hierdoor was ik anderhalf jaar jonger dan in werkelijkheid. Doordat het een bekende datum was, vergisten wij ons nooit.

Duitsers ingekwartierd

In de landbouwschool werden veertig Duitse soldaten gehuisvest. In de garage werd een keuken voor hen gecreëerd en er stond een keukenwagen voor de deur. “We mochten niet laten merken dat we Duits verstonen maar we mochten wel alles stelen wat we konden gebruiken van de Duitsers.” En dat was veel.

Paul kan zich nog een voorval herinneren. Een boer mocht twee varkens houden. Eén varken voor de führer en een varken voor hemzelf. Vader Lieshout schreef brieven waarin hij verklaarde dat het ene varken getroffen was door een vreselijke en besmettelijke ziekte en niet meer geschikt was voor consumptie. “Dit was altijd het varken van de führer.”

Ook op de Doeldijk werd geslacht. In de kelder waar ook de Duitsers waren gehuisvest werd het varken op een leer gebonden (dit is een onderdeel van het slachtproces). Het varken moet dan een aantal uren of dagen zo blijven hangen. De Duitse soldaten pasten dan op het ‘varken op een leer’.

De oorlog ging verder. Het gebrek aan voedsel en kleding werd steeds nijpender. “Mijn moeder was geniaal in het maken en vermaken van kleding, sokken en klompen. We zagen er aan de voorkant netjes uit maar je moest niet op onze ruggen kijken, daar was het vaak een lappendeken.” Liepen de kinderen Lieshout voor de oorlog op schoenen, in de oorlog veranderde dit en liepen zij op klompen. “Maar ook die gingen weleens stuk. Met een band erover heen of een stuk eronder werden de klompen weer opgelapt.”

Textiel kwam ook steeds meer op de bon. Heel af en toe was er nog weleens een nieuw kledingstuk. Paul kan zich nog goed een nieuw pak herinneren. “De stof was zo stug. Het leek wel boomschors.”

Van een oude autoband werden fietsbanden gemaakt. “Wat waren die stug maar altijd nog beter dan op de velgen rijden of op houten banden. Ook elektriciteit werd steeds schaarser. Daarnaast moesten de huizen worden verduisterd. “Op het dak van ons huis werd een propeller gezet. De eerste poging mislukte maar de tweede keer ging het beter. Op zolder stond een accu, die gevoed werd door de propeller. Vandaaruit liepen allemaal draden waardoor wij toch nog een paar lichtpuntjes hadden. Ook levensmiddelen werden steeds schaarser. Een beetje melk in een fles, dan goed schudden, zolang totdat de melk boter was geworden. Ook kan Pau l zich de vele mensen herinneren die op hongertocht gingen. Goede boeren gaven melk en andere levensmiddelen. Maar niet overal kregen de mensen iets.

Ondergedoken

Het leven werd steeds grimmiger en gevaarlijker. Ook voor Paul en hij moest onderduiken. Met een koffer achterop de fiets vertrok hij. In zijn broekzak had hij een briefje met het onderduikadres. Dit mocht hij pas in Oudewater openmaken. “Mijn moeder, broertjes en zusjes zwaaiden mij uit en gaven het advies ‘Paul, bij Zwolle de brug over’. Zeker mijn moeder wist dat dit niet klopte maar zij wilden de Duitsers op een dwaalspoor brengen.

Paul fietste via de Heeswijkerpoort (langs garage Van Jaarsveld), om Montfoort heen, richting Oudewater. Daar maakte hij het briefje open. “Ik kwam bij de familie Vergeer in de Lange Linschoten terecht.” Paul had dit onderduikadres aan zijn vader te danken. In 1943 moest een zoon van de familie Vergeer naar Duitsland. Vader Lieshout zorgde ervoor dat hij hiervoor vrijstelling

kreeg. Twee jaar later moest Paul onderduiken en kon bij de familie Vergeer terecht.

“Ook daar was het een avontuurlijke tijd. Op een dag zat ik met een dochter in het varkenshok. Het varken wierp 13 biggen maar ging boven op het beste biggetje staan. Het biggetje lag helemaal open. Ik heb het toen gehecht.” Om aan eten te komen gingen we jagen in de polder. In de sneeuw konden we goed het spoor van de hazen volgen. Met twee hazen aan onze riem vervolgden we onze weg.”

Ook ging Paul en de zoon van Vergeer vissen in de sloten. “Dit mocht eigenlijk niet. Al het water was verhuurt aan vissers uit Oudewater. We visten met een hengel maar gingen ook vaak ‘schakelen’. We spanden dan twee netten in een sloot. Joegen vervolgens de vissen op en die zwommen tussen de netten. Wanneer zij terug wilden zwemmen, bleven zij met hun kieuwen vast zitten.”

Vader Lieshout was al langere tijd ondergedoken. In Oudewater werd hij op zijn onderduikadres heel erg ziek. “Hij had het aan zijn nieren maar knapte weer op. Het werd te gevaarlijk in Oudewater. Via dokter Verbeek uit Oudewater kwam hij ook bij boer Vergeer terecht. Vader en zoon zaten op hetzelfde adres ondergedoken. Maar ook hier werd het te gevaarlijk en moest hij weer weg.”

De oorlog ging verder en de tijd ging door. In augustus 1944 ging de oudste broer van Paul naar het noviciaat in Limburg. “Hij was maanden eerder bevrijd dan wij en heeft de laatste spannende en moeilijke oorlogsmaanden niet meegemaakt.”

Gegijzeld

In mei 1945 keerde Paul terug naar huis. Daar vond hij het hele huis leeg. Alleen zijn moeder, acht kinderen en de dienstbode Anna Vendrig waren aanwezig. “Alles was leeg. Er stonden geen stoelen, tafel of ander huisraad meer in huis. Het volgende was gebeurt....”

In januari 1945 waren er acht kinderen Lieshout thuis met Anna Vendrig, de dienstbode. “Mijn moeder was op dat moment niet thuis. Mijn oudste broer was in Limburg, ik was ondergedoken en het jongste kind was nog niet geboren.”

Anna en de kinderen moesten in de woonkamer blijven. De Duitsers doorzochten het hele huis. Zij waren op zoek naar Vader Lieshout maar die was ondergedoken. De kamerdeur werd op slot gedraaid en vier Duitsers hielden op de gang de wacht. Moeder Lieshout kwam die avond thuis en vertrouwde het niet. Alle klompen lagen bij de achterdeur en zij gooide een klomp naar binnen, precies tegen een Duitser aan. Het was een hele consternatie. Eerst begrepen de Duitsers niet wat die vrouw kwam doen want zij dachten dat Anna de moeder was. Toen zij begrepen dat dit de echte mevrouw Lieshout was, mocht zij naar binnen.

Moeder Lieshout was die middag op de fiets bij een aantal boeren geweest en had vervalste persoonsbewijzen rondgebracht. Ook had zij andere papieren zoals ‘vernieuwde ausweissen’ bij zich. Moeder mocht bij de kinderen en Anna maar zij moesten allen in de woonkamer blijven, onder strenge controle van de Duitsers. Op een bepaald moment viel het licht uit. De propeller op het dak werkte niet goed meer. Het werd pikkedonker in de verduisterde kamer. “Er ligt nog een kaars in het dressoir,” zei Moeder Lieshout tegen de Duitsers. “Mag ik die pakken?” Dit was goed. Al schuifelend ging moeder op de tast naar het dressoir. Daarop lag een lopertje maar onder deze loper lagen allemaal papieren voor het verzet. Voordat moeder de kaars pakte, propte zij, in het pikkedonker, eerst alle papieren onder haar kleding. “Het was maar goed dat vrouwen in die tijd van die grote directoires droegen. Daar kon een hoop in.”

De Duitsers dreigden het hele gezin naar een concentratiekamp te brengen als zij niet zeiden waar Vader Lieshout was. Een paar dagen later was moeder ziek en moest de dokter komen. Zij moest boven rusten. Dokter Van der Heijden schreef haar absolute rust voor. “Waarschijnlijk zijn zij hierdoor niet naar het concentratiekamp gebracht.”

Op 15 februari 1945 werd de situatie nog moeilijker. “De Duitsers

4 en 5 mei comité Montfoort

OORLOGSVERRHALEN

haalden hele huis leeg. Al het huisraad namen zij mee. Er waren alleen nog een paar bedden en wat pannen en borden. Verder was er helemaal niets meer in huis.”

Het gezin stond onder strenge bewaking van de Duitsers. Zij moesten in de woonkamer slapen, eten en alles doen. Moeder lag boven. Als er iemand naar de wc moest dan ging er een Duitser mee. Toch waren er ook verschillen tussen de bewakers. Van een enkeling mochten de kinderen soms heel even naar buiten kijken of kregen zij iets.

In Montfoort waren ook hoge Duitse officieren gehuisvest. Regelmatig kwam een Duitse officier controleren of het gezin nog wel zwaar werd bewaakt. “Nu wil ik toch een naam noemen,” Paul aarzelt even maar gaat dan toch door. “Jo van Dijk kwam altijd gearmd met de officier mee. Dat zag er zeer verdacht uit. Zij vroeg altijd of zij even naar boven naar mijn moeder toe

mocht om te kijken hoe het met haar ging. Dit mocht altijd. In werkelijkheid bracht Jo papieren, voedselbonnen enzovoort voor de onderduikers naar mijn moeder. Ook nam zij andere papieren mee. Alleen door met de officier te gaan wandelen kon zij bij mijn moeder komen en de onderduikers helpen. Zij stond echt aan de goeie kant maar dat leek anders.” Paul herinnert zich nog iets. “Een Duitse soldaat van Oostenrijkse afkomst bood aan om een pakket weg te brengen naar een boer. Hij heeft nooit geweten wat er in het pakket zat maar h et waren papieren voor de onderduikers.” Nachtenlang zat moeder Lieshout voor het raam. Zij zag de geallieerden vliegtuigen overvliegen richting Duitsland en terug. Ook zag zij een vuurgevecht tussen een geallieerd en een Duits vliegtuig.

In mei '45 vertrokken de Duitsers uit de Landbouwschool. “We paktten alles wat we nodig hadden want wij hadden niks meer.” Een Duitse arts had al die jaren een hond gehad. Toen hij vertrok,

liet hij zijn hond achter. Paul ontfermde zich over de hond. “Die heb ik later nog gervild met Jan Kip (Groen) voor een fiets. Wel met de afspraak dat wanneer er jonge hondjes zouden komen, ik er 1 zou krijgen maar dat is nooit gebeurt.

Paul kan zich nog goed de bevrijdingsfeesten en de terugkomst van Jacob en Sientje Kijzer herinneren. Het normale leven kwam weer op gang maar overal waren er herinneringen aan de oorlog. Op het Gasplein in Oudewater zag hij een vleugel van een vliegtuig. Hij gebruikte deze vleugel later op de landschool als lesmateriaal. Ook het zinken oorlogsgeld liet hij aan zijn leerlingen zien. De oorlog was dan wel voorbij maar de herinneringen aan deze, voor hem, avontuurlijke en spannende tijd zijn hem altijd bijgebleven.

Joke de Wissel

HET SCHIJNVVLEIEGVELD IN REIJERSCOP

In de regio staan weinig zichtbare overblijfselen uit de Tweede Wereldoorlog. Eén van de bouwwerken die de tand des tijds heeft weten te doorstaan, is ver van de openbare weg te vinden. Het gaat om een bunker van het schijnvliegveld in Reijerscop in de voormalige gemeente Veldhuizen.

Begin oktober 1940 werd duidelijk dat Duitsland de “Slag om Engeland”, beter bekend als de “Battle of Britain”, had verloren. Tijdens deze luchtoorlog had Duitsland het overwicht proberen te verkrijgen in het luchtruim boven het Verenigd Koninkrijk. Door het verlies van ruim 1700 vliegtuigen² konden de Duitsers vanaf dat moment het luchtruim boven Nederland minder goed verdedigen. Engelse vliegtuigen waren nu in staat Duitse vliegbases in Nederland aan te vallen. Eén van deze vliegbases was Fliegerhorst Soesterberg waar onmiddellijk na de capitulatie in mei 1940 een belangrijke uitvalsbasis van de Duitse Luftwaffe werd gevestigd. In de eerste weken van de bezetting waren er jachtvliegtuigen gestationeerd. Vanaf juni 1940 werd Soesterberg echter een basis van waar af bommenwerpers hun missies uitvoerden. Voor de verdediging van Soesterberg maakten de Duitsers niet alleen gebruik van luchtafweergeschut en jachtvliegtuigen. Misleiding van de Engelsen was ook een methode.

Schijnvliegvelden

In 1940 was de navigatie van vliegtuigen nog verre van volmaakt. Operaties werden door de Engelsen voornamelijk in de avonduren uitgevoerd om de kans op ontdekking door Duitse jachtvliegtuigen te verminderen. Het was in de eerste oorlogsjaren een hele kunst om precies boven een vijandelijk object te komen. Daar maakten de verdedigers van een vliegbasis, zowel aan Engelse als aan Duitse zijde, gebruik van door het aanleggen van schijnvliegvelden in de buurt van een belangrijke vliegbasis. Door de aanvallende vliegtuigbemanningen te laten denken dat zij hun doel hadden bereikt, zouden zij hun bommen op deze nepvelden laten vallen in plaats van op het werkelijke doel. Schijnvliegvelden moesten daarom opvallen vanuit de lucht. Dit werd bereikt door nepvliegtuigen duidelijk zichtbaar op te stellen en baanverlichting te laten branden. Soesterberg had twee schijnvliegvelden, te weten in de gemeenten Woudenberg en Veldhuizen. Het schijnvliegveld in de

polder Reijerscop in de gemeente Veldhuizen had de Duitse naam Scheinflugplatz SF.18 gekregen.

Colfon

Het artikel over het Schijnvliegveld is met toestemming van de auteur, heer Kees Rasch, oud-voorzitter van de Historische Vereniging Vleuten, De Meern, Haarzuilens en van de redactie van het blad Heemtijdinghen waarin het werd gepubliceerd (HT nr 48 nr 1), overgenomen. De ligging van het schijnvliegveld is pal naast de boerderij van de familie Huiden, welke een stukje landinwaarts te zien is vanaf de provinciale weg van Montfoort naar De Meern, precies tegenover eetcafé De Posthoorn.

4 en 5 mei comité Montfoort

OORLOGSVERHALEN

SF.18

Dick Voskuilen³ kan zich het schijnvliegveld in Reijerscop nog goed herinneren. Als 10-jarige woonde hij met zijn ouders, broers en zussen op een boerderij in Reijerscop. De ingang van het schijnvliegveld lag langs de Meerndijk bij de Nedereindseweg tegenover de Stenen Kamer. Daar was tussen de grienden een barakkenkamp van rietmatten gemaakt. Vandaar liep naar het westen een weg naar een bunker. Deze brede weg liep langs de Oude Wetering tot het riviertje de Bijleveldse Vliet. Dit was het eigenlijke schijnvliegveld. Er waren over de sloten diverse stevige houten bruggen aangelegd. Halverwege bij een bosje stonden volgens Dick grote houten vliegtuigen opgesteld die op bommenwerpers leken. Het zijn ongeveer 18 namaak HE-111 bommenwerpers geweest⁴. Dick en anderen herinneren zich maar 5 vliegtuigen. Deze vliegtuigen waren waarschijnlijk afkomstig uit de filmdecorfabriek van de Cinetone Studio of de timmerfabriek aan de Duivendrechtse Kade te Haarlem. Om het op een echt vliegveld te laten lijken was er verlichting aangelegd. Johan van Zuijlen⁵, die bij het uitbreken van de oorlog 16 jaar was, herinnert zich dat er langs de Oude Wetering een spoorlijntje was aangelegd waar een lorrie met omhoog schijnende lampen overheen werd getrokken. Dit moest een vliegtuig op de startbaan voorstellen. "In de buurt van de vliegtuigen stonden ook oude auto's opgesteld die we later zelf moesten opruimen," vertelt Johan. Er stond geen luchtafweer bij het schijnvliegveld opgesteld zoals op andere plaatsen wel het geval was.

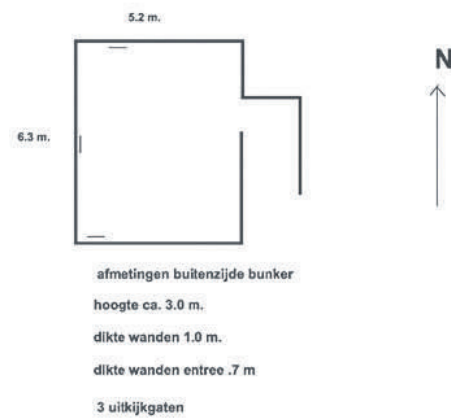

De bunker in Reijerscop.

De bunker

Reijerscop was in de jaren veertig van de vorige eeuw nog een weidse polder met enkele griendbosjes. Plek om te schuilen voor een bombardement was er niet. De boerderijen stonden alle langs een weg die parallel liep aan Rijksweg 12. Om het Duitse personeel te beschermen tegen de neervallende bommen is op 1100 meter van de weg midden in de weilanden een bunker gebouwd. De Duitse bunker in Reijerscop is geen standaardtype. In de bunker waren in zuidelijke en westelijke richting een drietal uitkijkkasten aangebracht om de nadering van de vliegtuigen te kunnen zien. De bunker heeft een binnenruimte van ca. 3,5 x 4,5 meter. In de bunker werd de komst van de Engelse bommenwerpers afgewacht. Bij hun

nadering werd de verlichting aangezet, het treintje met verlichting voortgetrokken en werden bij de bunker lichtkogels afgevuurd. De bemanning van de Engelse bommenwerpers kreeg zo de indruk dat ze hun doel Soesterberg hadden bereikt en lieten hun bommen vallen. "Ik schat dat er in dit gebied zo'n 70 à 80 bommen zijn neergevallen," vertelt Dick Voskuilen. "Eenmaal betrof het een zeer zware bom die na ontploffing bleef branden." Volgens Johan van Zuijlen zijn er minder bommen gevallen: zo'n 20 stuks waaronder 2 zware bommen. "Die hebben een flink gat in het weiland geslagen," herinnert Johan zich. "Gelukkig zijn er geen boerderijen geraakt bij deze bombardementen. Omdat het winter was zijn er ook geen koeien geraakt. De boeren mochten de weiden namelijk gewoon blijven gebruiken."

Duitse militairen

Het Duitse schijnvliegveld werd volgens Dick Voskuilen in het najaar van 1940 aangelegd en is van begin november 1940 tot eind mei 1941 in gebruik geweest. Het object werd bemand door 3 Duitse militairen die een deel zijn ouderlijk huis – de boerderij – hadden gevorderd. Ze waren op de zolder van de boerderij gelegerd waar eerst de kinderen sliepen. Er werd een aparte trap naar de zolder gemaakt zodat ze niet door het huis hoefden te lopen. Af en toe kwam er een hoge militair op bezoek. De drie militairen zorgden zelf voor eten en drinken. Elke dag brachten ze water mee. Eind april was één van de militairen dronken. Hij was jarig en had een hele fles schnaps opgedronken. "Hij kon de trap niet opkomen," vertelt Dick. "Vaak gingen ze in café-restaurant Kraaijkamp in Achthoven eten. De 3 Duitse militairen waren ouder dan 40 jaar. Ze waren aardig tegen mij en vroegen mij zo af en toe sigaretten en dergelijke mee te nemen uit De Meern, waar ik op school zat. Het wisselgeld mocht ik houden. Ook kreeg ik regelmatig snoepjes. Meester van Maarsseveen, bij wie ik in de klas zat, dacht dat ik thuis geld had gestolen toen hij mij een keer met het geld had gezien." Elke dag gingen de Duitse militairen 's avonds lopend naar de bunker toe. Hun namen kan Dick zich nog herinneren: Franz uit Thüringen, Emile uit Berlijn en Paul uit een dorp vlak over de grens bij Enschede. De laatste weken dat ze aanwezig waren, vonden er geen bombardementen meer plaats. Het vliegveld was waarschijnlijk ontdekt.

De Duitse militairen met de familie Voskuilen. Tweede van links (voorgond) is Dick Voskuilen. De Duitse militair Emile maakte de foto.

Houten bommen

Rond elk schijnvliegveld bestaan verhalen over houten bommen die de Engelsen op een schijnvliegveld lieten vallen zodra zij zo'n vliegveld hadden ontdekt. Op deze bommen stond "Wood for wood" (hout voor hout) geschilderd. Ook in Reijerscop wordt er melding van gemaakt. Mevrouw Barten-van Dijk⁷ herinnert zich dat haar vader vertelde dat er houten bommen waren gevallen toen het nepvliegveld was ontdekt. "Er stond iets op van Wood. Mijn vader wist niet wat Wood betekende," herinnert zij zich. De Engelse Luchtmacht heeft altijd ontkend dat er houten bommen zijn gegooid op ontdekte schijnvliegvelden. "De Royal Air Force (RAF) zou geen kostbare vliegtuigen voor dit soort doeleinden gebruiken, noch het leven van haar piloten op het spel zetten" is de officiële lezing. Persoonlijke initiatieven van vliegers mogen echter niet worden uitgesloten. De RAF was bovendien niet het enige krijgsmachtonderdeel dat vliegtuigen in bezit had. Het kan best zijn dat de Special Operations Executive (SOE), een zeer autonome organisatie die zich bezig hield met psychologische oorlogsvoering en ondersteuning van het verzet, deze houten bommen heeft laten vallen tijdens verkenningssmissies. Aangezien de archieven van deze organisatie voor het grootste deel verloren zijn gegaan tijdens een brand, zal de historische waarheid naar verwachting nooit te achterhalen zijn. Geallieerde bemanningen hebben zich in de beginfase van de oorlog geregeld laten misleiden door de schijnvliegvelden. Van november 1940 tot november 1942 bombardeerde de RAF de echte Duitse vliegbases in Nederland circa 100 keer. De schijnvliegvelden werden in die periode 117 keer gebombardeerd. De rol die de schijnvliegvelden hebben gespeeld bij de verdediging van de echte Duitse vliegbases mag derhalve niet worden onderschat.

NAWOORD VAN HET 4 EN 5 MEI COMITÉ MONTFOORT

Beste Inwoners,

Met dit nawoord sluiten we de herdenkingskrant af! Er is door veel mensen hard aan deze uitgave gewerkt. Het comité bedankt iedereen die er aan heeft meegewerkt. Ook dank aan onze sponsors door wiens financiële ondersteuning deze publicatie mogelijk is gemaakt. Wij hopen dat u het geheel informatief hebt gevonden.

Op 4 mei herdenken wij allen die zijn omgekomen in de strijd om onze vrijheid in Nederland terug te winnen. Elders in de wereld om ons heen wordt nog iedere dag zwaar gevochten.

Ook daar zal hopelijk een moment komen van rust en vrijheid en zal men eveneens hun slachtoffers ieder jaar gaan herdenken.

Hopelijk komt er ooit een moment dat we niet steeds weer nieuwe slachtoffers hoeven te herdenken...! Wij wensen u allen een gezond en vreedzaam leven toe en sluiten af met de gedachte:

VRIJHEID IS ONBETAALBAAR!

Wees er zuinig op!

4 en 5 mei comité Linschoten PROGRAMMA

HERDENKEN EN FEESTEN

BEVRIJDINGS- LOTERIJ 2020

Feestelijke loterij met fantastische prijzen ter gelegenheid van de viering van 75 jaar vrijheid in Linschoten. Door loten te kopen helpt u de organisatie van alle festiviteiten op 5 en 6 mei in Linschoten. Zie de achterzijde van dit lot voor meer informatie.

Trekking van de winnende loten:
woensdag 6 mei 2020 - tijdens het PROMSCONCERT.

PRIJS: € 10,-

LOTNUMMER:

LOTNUMMER:

**75 JAAR
VRJHEID**

WWW.BEVRIJDINGSLOTERIJ.NL

Deze loterij is goedgekeurd door de gemeente Montfoort, d.d. 10 april 2020

Dit gedeelte dient door de verkoper te worden afgescheurd en ingeleverd te worden bij de organisatie ten behoeve van de trekking op 6 mei 2020.

BEVRIJDINGSLOTERIJ

We vieren in 2020 dat we in Nederland al 75 jaar in vrijheid mogen leven. Door de coronapandemie en de daardoor opgelegde beperkingen zullen de herdenkingen en feestelijkheden in Linschoten niet worden afgelast maar uitgesteld. Ter ondersteuning voor een mooi en geslaagd bevrijdingsfeest werd door de organisatie van het Vrijheidsfeest een loterij georganiseerd waarop ondernemers uit Linschoten en Montfoort enthousiast reageerden en een bijdrage leverden. Maar ook de loterij is 'on hold' gezet, omdat de verkoop van loten door de opgelegde coronabeperkingen onmogelijk is. Zodra Nederland bevrijd is van het coronavirus gaan we weer verder met de loterij.

Prijzenpot

Door loten te kopen maakt u het mogelijk om een mooi feest te organiseren en maakt u kans op fraaie prijzen van o.a. lokale ondernemers. De prijzenpot van de Bevrijdingsloterij is gevuld met prijzen als: een Samsung Tablet A inclusief hoes, zonnepanelen, laptop, Elektrische Gazelle fiets, Jacuzzi, 1 minuut gratis winkelen, dinerbonnen, stofzuiger en nog veel meer feestelijke prijzen. Houd onze website en facebookpagina in de gaten voor de laatste update over de loterij en een actueel overzicht van alle prijzen. www.bevrijdingsloterij.nl

ACTIVITEITEN DIE TOT LATER DATUM WORDEN UITGESTELD:

- o Veteranen over Vredesmissies
- o 'Brandend zand', Nico van Asdonck vertelt en zingt over het Indisch verleden van zijn ouders
- o De plaatselijke Dodenherdenking
- o "Daar was niks menselijks aan". Door oud-dorpsgenote Jetske v.d. Burger: het kampverhaal en documentaire over haar moeder Mieke v.d. Burger Steensma
- o Bevrijdingsontbijt
- o Obstacle run 'door sloot en slob'
- o Dorpsfair 'Pret op het plein'
- o Heel Linschoten bakt'
- o Promsconcert en Lasershow
- o Filmavond 'Hacksaw Ridge'.

Bij het opmaken van deze krant was nog niet bekend of de Bevrijdingsloop en de Militaire colonne op dinsdag 5 mei worden uitgesteld of afgelast. Volg voor actuele informatie de facebookpagina van stichting PEL, of kijk op de website www.linschoteninvrijheid.nl

VUURSCHAAL ONTWERP WEDSTRIJD

Op nationale Bevrijdingsdag 5 mei zal ook in Linschoten het Vrijheidsvuur ontstoken worden. Speciaal voor dit jubileum wordt, in samenwerking met keramiste Jeannette Huizenga, een Vuurschaal Ontwerpwedstrijd georganiseerd. Het thema voor de te maken plaatselijke schaal is 'oorlog en vrede'. De ontwerpen kunnen met de bevrijding te maken hebben, maar ook met Linschoten in het algemeen. Bijvoorbeeld: het wapen van Linschoten, een vlag, een ouderwets vliegtuig of een blij gezicht. Schetsen mogen ook gekleurd zijn en gewoon op een A4'tje aangeleverd worden. De meest geschikte ontwerpen komen op de schaal. Houdt het ontwerp eenvoudig dan valt het op de schaal beter op. Aan alle inwoners van Linschoten wordt gevraagd om mee doen. Stuur een foto op van je ontwerp vóór 21 april naar Jeannette@jhuizenga.nl of stop het in de brievenbus op Dorpstraat 57. Info: 06 20248426. Het deelnameformulier is ook te downloaden via www.linschoteninvrijheid.nl

foto: Janneke Severs-Hilgeman

Bevrijdingsloop

foto: Janneke Severs-Hilgeman

Militaire colonne

4 en 5 mei comité Linschoten

OORLOGSJAREN

CAPITULATIE

15 MEI 1940

Het Nederlandse leger werd officieel gedemobiliseerd. Overlevenden en moegestreden Nederlandse militairen kwamen terug naar Linschoten. De militairen kregen de opdracht om hun wapens onklaar te maken en hun uniformen te verbranden voordat ze als burgers weer huiswaarts keerden. Na de capitulatie kwam een enorme toestroom van evacués en onderduikers op gang die stilzwijgend ook in Linschoten werden opgenomen. Ongeveer een week later arriveerde het Duitse leger. Dichtbij de Rijksweg werden extreem veel soldaten ingekwartierd. Het schoolgebouw en de barakken bij hoeve 'Zorgwijk' die door het Nederlandse leger waren gebouwd, werden nu gevuld met Duitse soldaten. De stafleden werden ingekwartierd in keurige kamers van burgerwoningen.

NIEUWE REGELS EN BEPERKINGEN

Door de bezetter werden vele verordeningen opgelegd. Verplicht verduisteren van ramen, spertijden, geen onderdak aan 'illegalen', geen radio's, huiszoekingen, razzia's; je wist nooit wanneer en waar. Linschoters konden niet accepteren dat hun de vrijheid werd ontnomen. Ze namen een vijandige houding aan tegen de Duitse Weermacht. Aan plaatselijke 'dwarssliggers' werden voor de kleinste overtredingen gevangenisstraffen opgelegd. Duitse propaganda was leverancier voor 'landverraders', NSB'ers, SS'ers en leden van Weer- en Landwacht. Je kon echt niemand vertrouwen. Iedereen kon een verrader zijn.

Verbod tot vlaggen.

DE BURGEMEESTER VAN Linschoten
maakt bekend, dat de Commissaris-Generaal voor Bestuur en Justitie het met de tegenwoordige omstandigheden **NIET** verenigbaar acht, dat in verband met den verjaardag van Z.K.H. Prins Bernhard (29 Juni) o.m. door particulieren en instellingen wordt gevlagd.

In dit verband is het uitsteken, hetzij van de nationale vlag, hetzij van de oranje-wit-blauwe vlag, dan wel van de oranje vlag op dien dag **uitdrukkelijk verboden**. Ook in de kersenboomgaarden behoort de vlag op dien dag te worden ingetrokken.

Overtreders stellen zich aan proces-verbaal en de gevolgen daarvan bloot.

, den 28 Juni 1940.

De burgemeester voornoemd,

STRIJDT MEE

Verzet

Jaap Barneveld, de smid, dulde bezetting en maatregelen van de Duitsers niet en richtte een plaatselijke verzetsgroep op. Hij werd de plaatselijk leider van de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers (L.O.). Daarna werd door hem uit betrouwbare Linschoters een verzetsgroep samengesteld. (Knokploeg Linschoten). In 1944 werd KP-commandant Barneveld in Utrecht aangesteld als een der kopstukken van de overkoepelende Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten (NBS), waarvan Prins Bernhard bevelhebber was. Barneveld droeg zijn plaatselijke taken over aan Cor Kruithof.

Openbare orde en veiligheid

Vanaf begin 1941 werden door de nazi's de zittende burgemeesters geleidelijk vervangen door burgemeesters met nationaalsocialistische sympathieën. Aan het einde van de oorlog had ongeveer 70% van de Nederlandse bevolking een NSB'er als burgemeester. Nederlandse burgemeesters moesten tijdens de bezetting steeds keuzes maken. Aan de ene kant waren zij burgervader en moesten zij opkomen voor de inwoners van hun gemeente. Aan de andere kant werden ze verplicht om zich aan de regels van de bezetter te houden.

OVERVAL

JANUARI 1945.

Een brute overval op het gemeentehuis bezorgde het verzet de bevolkingsregisters van de gemeenten Linschoten en Snelrewaard. De kaarten en mappen werden ondergebracht in een gierkelder op de Haardijk.

4 en 5 mei comité Linschoten

OORLOGSJAREN

ONBEMANDE V1

Schuilkelder

De strijd werd voor een groot deel uitgevochten in de lucht. Elke dag ging de sirene wel een paar keer. Onbemande V1 straalvliegtuigen kwamen laag over Linschoten. Zij waren 's avonds en zeker 's nachts veroorzakers van veel onrust. In de omgeving van de Rijksweg en de spoorlijn bleven bedden dikwijls onbeslapen. Er werd uitgeweken naar een schuilkelder: een houten hok met twee uitgangen. Het was er benauwd. Eén keer bracht een gezin bijna een week in de schuilplaats door. Als er in bed werd geslapen, dan sliepen kinderen dichtbij hun ouders. Dat voelde veiliger. Volgeladen kindervagens of kussenslopen stonden altijd gereed omdat rekening werd gehouden met evacuatie.

Wapenstilstand Zaterdag 5 mei.

Toen uit volle borst 'Oranje boven' werd gezongen en Linschoten rood-wit blauw kleurde arriveerden strijdlustige SS'ers op dorp. "Nederland bevrijd? Zijn jullie gek geworden? Het is alleen wapenstilstand!" Dorpelingen keken in de loop van geweren. Een man met een vlag in zijn hand had geluk en werd op de valreep niet gefusilleerd, maar opgesloten in het gevang onder het gemeentehuis. Binnen een paar minuten was het dorp weer onder Duits gezag.

Begrafenis

Op 1 februari 1944 vond in het dorp een statige en indrukwekkende begrafenis plaats van de op 29 januari plotseling overleden NSB-politieman O. De baar met het stoffelijk overschot, bedekt met een vlag der Nationaal-Socialistische Beweging (NSB), pet en kransen, gedragen door geüniformeerde mannen van de WA, bewoog zich naar de begraafplaats. Achter de baar volgden de familie en 'leden der beweging' met kransen.

Dolle Dinsdag 5 september 1944.

Nadat ook Breda door de geallieerden was heroverd werd 'gefluisterd': "We zullen binnen een paar dagen vrij zijn". Spontaan brak feestvreugde uit. Sommige illegale kranten brachten al een bevrijdingsnummer uit. Het werd Duitsers, collaborateurs en NSB'ers te heet onder de voeten. Zij pakten snel hun biezen en vertrokken massaal richting Woerden/Duitsland. Ze werden uitgelachen en uitgejouwd. Maar toen deze groep inwoners na verloop van tijd weer terug kwamen voelden ze zich krachtiger dan ooit.

'Luchtpost'

Ter bemoediging voor de bewoners van het nog bezette deel van Nederland werden door de geallieerden in de polders rondom het dorp foto's, kaarten en folders afgeworpen. Een uitdaging voor de jeugd om die 'luchtpost' te vinden en ongezien mee huiswaarts te nemen.

Spoorwegstaking

Op 17 september 1944 legde het NS-personeel het werk neer. Het resultaat was nog meer onderduikers. De nazi's voerden het dreigement, dat een staking de voedselvoorziening in gevaar zou brengen, uit. Duitse treinen verzorgden daarna de transporten voor de bezetters, maar geen voedsel- of brandstofvoevoer voor de inwoners van de provincies Holland en Utrecht. In de Randstad werd enorme honger geleden. Ook de elektriciteit hield ermee op. Geen kolen, hout of petroleum hield in dat er ook niet gekookt kon worden. Vorst en een venijnige wind tijdens de wintermaanden. In bezet gebied werd elk stukje hout meegenomen om te kunnen koken of kachels te stoken. Een orkaan op 7 september 1944 was in Linschoten hofleverancier van brandstof. Op het landgoed sneuvelden 284 bomen. Vanuit de wijde omgeving werd hout gehaald.

BURGEMEESTER

VAN DER VALK BOUMAN

Burgemeester G. v.d. Valk Bouman was een goede burgemeester in oorlogstijd. Hij werd een keer opgepakt en naar de Maliebaan in Utrecht gebracht. Hij kwam nog diezelfde dag terug. Als gezaghebbende kon hij niet voorkomen dat plaatselijk politiemann O. zich aansloot bij de NSB. Deze politiemann was betrokken bij razzia's.

SS'er Knigge

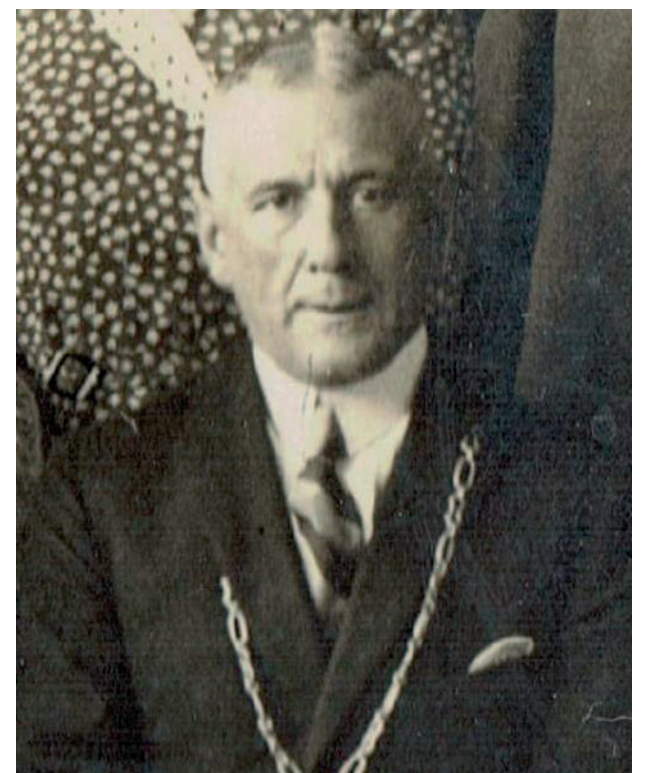
De stal van hoeve Parkzicht werd gevorderd voor een Duits paardenlazaret o.l.v. officier van de Waffen-SS, H. Knigge. SS'er Knigge was een felle.

Epidemie 1942 – 1945

Door ondervoeding, eigenlijk door gebrek aan alles, braken epidemieën uit. Difterie, kinkhoest en schurft etc. Schaarste kostte velen het leven. Vooral kinderen.

Onderduikers

Duitsland had een schreeuwende behoefte aan arbeidskrachten voor de oorlogsindustrie in Duitsland. Vrijwillig meldden zich te weinig mannen aan. Dus werden razzia's gehouden. Steeds meer mannen en jongens doken onder.

4 en 5 mei comité Linschoten

OORLOGSJAREN

PORK AND SOYA

Na voedseldroppingen (17 mei) wordt door veel hongerige Linschoters het, uit New York afkomstige typisch smakend ingeblikte voedsel Pork & Soya gegeten. Maar er waren ook Zweedse broden, stukken chocolade en niet te vergeten sigaretten bij!

In de maanden na de bevrijding werd in Linschoten lange tijd elke kleinste aanleiding voor een feestje aangegrepen om feest te vieren. Het is zeker; Nederland zal herrijzen! Langzaam maar zie je mensen weer werken. Men gaat weer aan de slag...

VOEDSELTRANSPORT JANUARI 1945.

Alleen de provincies Holland en Utrecht waren nog bezet door de Duitsers. Er was geen aanvoer meer van voedsel en brandstof. Ontelbaar veel uitgehongerden uit de Randstad kwamen naar het Utrechtse platteland, hopende daar voedsel te vinden. Geld had geen waarde, er ontstond ruilhandel. Ook in Linschoten heerste hongersnood. Voedseltransporten werden georganiseerd. Met gebruik van bakfietsen en paard en wagens vertrok in januari 1945 het eerste voedseltransport naar bevrijd Nederland. Een gevaarlijke onderneming omdat men daarvoor frontlinies moest passeren. Kogelregens, bombardementen, storm, regen, strenge vorst en lege magen bezorgden de twaalf Linschoters een helse tocht die 23 dagen in beslag nam. Meer voedselkonvoien volgden.

Camouflage

In het laatste stukje bezet Nederland wemelde het van Duitsers en SS'ers. Vooral op stal bij boeren aan de Haardijk en Kromwijk

werden talloze SS'ers ingekwartierd. Voor Jan soldaat werd de stal en voor de staf werden voor- en opkammers gevorderd. Ook Duitse wagenparken moesten veiliggesteld worden. Wagenschuren werden leeggehaald en gevuld met Duits materieel. Bomen en netten werden gebruikt om de uitrusting aan het oog van Spitfires te onttrekken.

Dropping

Aan verzetsgroepen werd steeds vaker het verzoek gedaan om bijstand te verlenen. Meer sabotage aan spoor- en telefoonlijnen maar ook vaker wapendroppingen. De laatste dropping op Snelrewaard, eind maart 1945, eiste het leven van Bram Colijn (20). De Utrechtse student was lid van Knokploeg Harmelen.

ZONDAG 6 MEI: FEEST!

Ontwapende SS'ers marcheerden richting Woerden. Toen vrouw Langerak aan de Haardijk met blijheid de driekleur uithing werd ze bespuwd door een woedende Duitser. Foute inwoners werden door een juichende menigte opgepakt. Kinderen werden gedwongen toe te zien hoe moeders werden kaalgeschoren en vaders geslagen. Hun kroost werd alleen achtergelaten.

Schouder aan schouder

Middags werd in de kerk met de deuren wijd open uit volle borst en van ganser harte gezongen. 'Dankt dankt nu allen God, met blijde feestgezangen!'. Tranen vloeiden. Wonderlijk, er werd gezongen in het Nederlands en Duits. Tweekalig. Het kerkorgel werd bespeeld door een Duitse soldaat in uniform. Schoorvoetend betrad men het kerkgebouw. Hollanders en Duitsers, Linschoters, evacués uit Mook en Middelaar, onderduikers uit Groningen en Noord-Holland, Duitse soldaten en officieren uit Berlijn, Düsseldorf en München, stonden eensgezind naast elkaar op de galerij en in het schip van de kerk, schouder aan schouder, om God te danken voor het einde van de oorlog, voor het einde van alle ellende, voor de bevrijding, voor alles.

